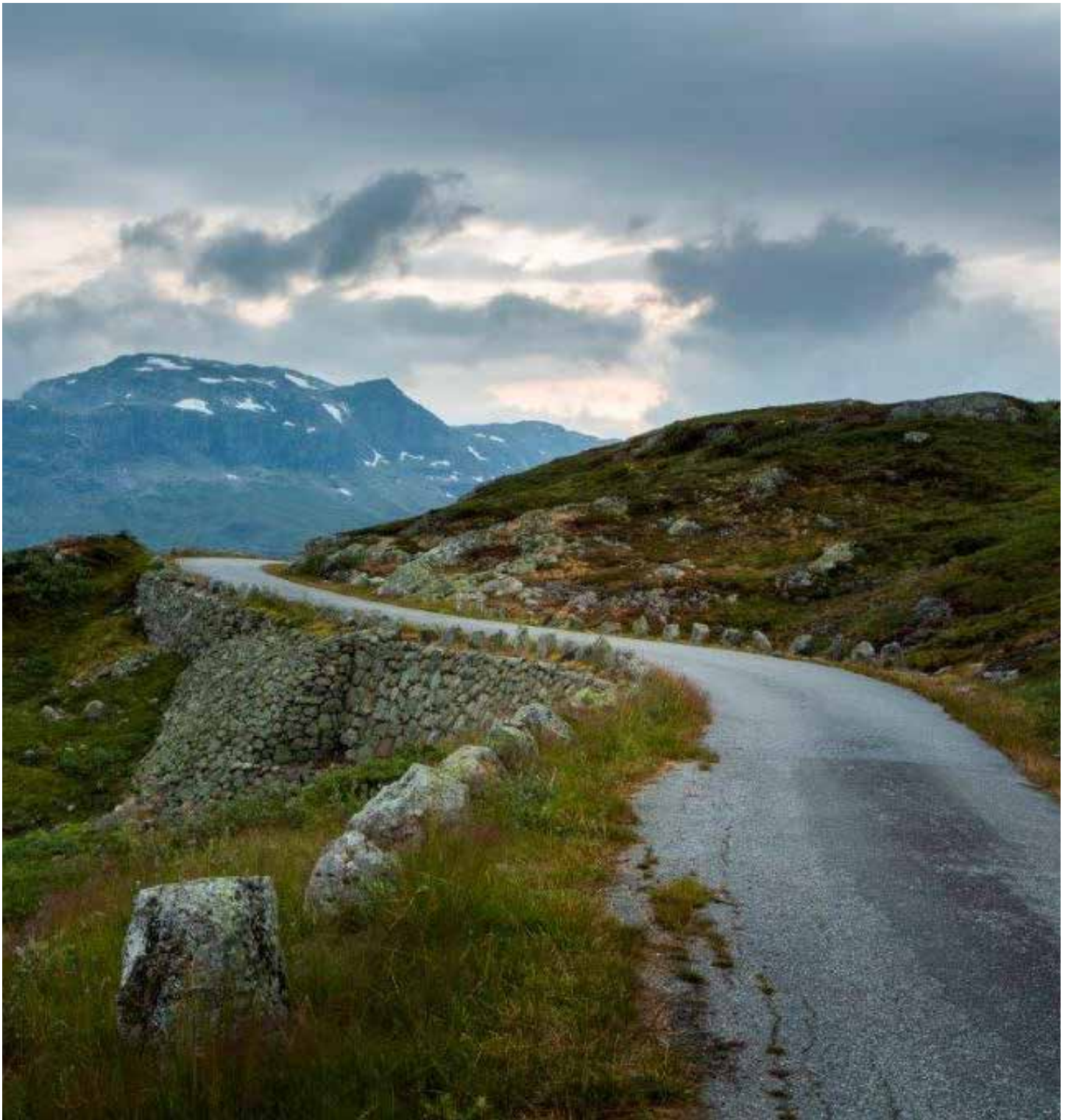

Pilar 3

2018

OFFENTLIGGJØRING AV FINANSIELL INFORMASJON ETTER KAPITALKRAVFORSKRIFTEN

Banken for Telemark og telemarkinger

SpareBank
TELEMARK

An aerial photograph of a boat on a river, viewed from above. The boat is moving down the river, leaving a dark wake behind it. The riverbanks are covered in green vegetation. The image is positioned on the left side of the page, with the text on the right.

Innhold

04 INNLEDNING

- 04 SPAREBANKEN TELEMAR
- 04 FINANSIELLE MÅL
- 04 SPAREBANK 1 ALLIANSEN

05 VIKTIGE UTVIKLINGSTREKK

06 KAPITAL OG KAPITALKRAV

- 06 KAPITALDEKNINGSREGELVERKET
- 06 PILAR 1 – MINIMUMSKRAV TIL ANSVARLIG KAPITAL
- 06 PILAR 2 – VURDERING AV SAMLET KAPITALBEHOV OG TILSYNSMESSIG OPPFØLGING
- 07 PILAR 3 - OFFENTLIGGJØRING AV INFORMASJON

09 ANSVARLIG KAPITAL OG KAPITALKRAV

11 RISIKO- OG KAPITALSTYRING

- 11 OVERORDNET RISIKOPROFIL
- 11 ORGANISERING OG ORGANISASJONSKULTUR
- 11 KONTROLL- OG STYRINGSSTRUKTUR
- 13 PROSESS FOR VURDERING AV RISIKOEKSPONERING OG KAPITAL BEHOV (ICAAP)

14 STYRING OG KONTROLL AV RISIKO

- 14 KREDITTRISIKO
- 20 KONSENTRASJONSRISIKO
- 21 LIKVIDITETSRISIKO
- 22 MARKEDSRISIKO
- 24 OPERASJONELL RISIKO
- 24 FORRETNINGSRISIKO
- 24 STRATEGISK RISIKO
- 25 GODTGJØRELSESORDNINGER

27 BEREGNET ØKONOMISK KAPITAL (PILAR 2)

28 SAMMENLIGNING AV REGULATORISK OG BEREGNET PILAR 2-KRAV

28 KAPITALMÅL OG KAPITALVURDERINGER

Innledning

Pilar 3 - dokumentet er utarbeidet for å gi en beskrivelse av Sparebanken Telemarks risiko- og kapitalstyring, i samsvar med de krav som stilles i kapitalkravforskriftens kapittel 45 om offentliggjøring av finansiell informasjon. Alle tall er oppgitt i millioner kroner, så sant ikke annet er opplyst.

Det foregår et arbeid internasjonalt for å standardisere foretakenes offentliggjøring ved bruk av standardiserte tabeller, samt tydeliggjøre krav til kvalitative beskrivelser. Baselkomiteen og European Banking Authority, heretter kalt EBA, oppdaterte sine pilar 3-rammeverk i henholdsvis mars 2017 og desember 2016.

Som hovedregel oppdateres dokumentet årlig, men dersom det skjer vesentlige endringer med betydning for vurderingen av konsernets finansielle stilling vil dokumentet oppdateres med ny informasjon.

Periodisk informasjon om kapitaldekning og minimumskrav til ansvarlig kapital er tilgjengelig i konsernets kvartalsrapporter.

Utover den informasjon som er tilgjengelig i dette dokumentet med vedlegg vises det til *Om oss/investor* på Sparebanken Telemark sin hjemmeside <https://sparebank1.no/nb/telemark>.

Bankens strategi vektlegger dialog med ulike interessegrupper der åpenhet, forutsigbarhet og gjennomsiktighet settes i fokus. Informasjon om bankens utvikling og resultater skal være korrekt, relevant og tidsriktig og skal sørge for at bankens ulike interessegrupper kan holde seg løpende orientert. Det overordnede målet med informasjonen er å skape tillit hos myndigheter, eiere, kunder og långivere. Banken etterlever så langt det lar seg gjøre anbefalingene fra www.nues.no.

Kjernevirksomheten til banken er å skape verdier gjennom å ta bevisst og forsvarlig risiko. Risiko- og kapitalvurderingsprosesser skal sikre at banken har en strukturert og dokumentert prosess for vurdering av risikonivå, og at kapitaldekningen er tilpasset bankens virksomhet og risikoprofil og regulatoriske krav.

Sparebanken Telemark

Sparebanken Telemarks virksomhet er bygget på målsetning om å være en solid og god lokal aktør som skaper verdier i vår region. Med en kombinasjon av lokal tilstedeværelse, solid rådgiverkompetanse og god tilgjengelighet ved gode digitale løsninger er det en målsetning å levere gode kundeopplevelser. Bankens styrker er bygget på nærhet til kundene og raske, effektive beslutningsprosesser. God lokalkunnskap og høy faglig kompetanse gjør kundebehandlingen fleksibel og effektiv. Bankens visjon er å være banken for Telemark og telemarkinger.

Finansielle mål

Banken har mål om ren kjernekapitaldekning på minimum

16,0 %, kjernekapitaldekning på minimum 17,0 % og kapitaldekning på minimum 19,0 %. Bankens egenkapitalavkastningsmål er 9,0 %.

SpareBank 1 Alliansen

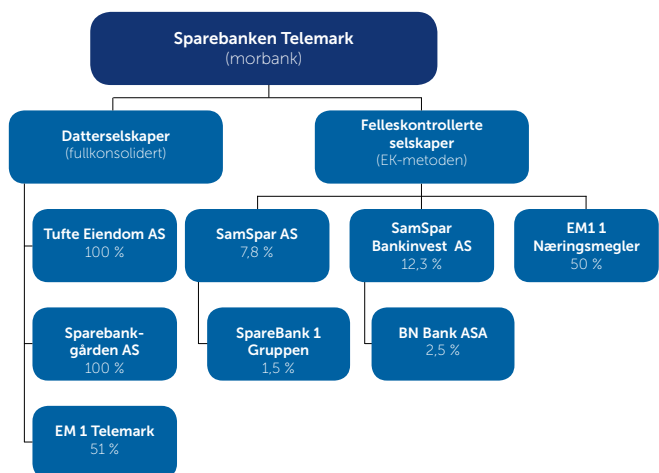
SpareBank 1 Alliansen er et bank- og produktsamarbeid der SpareBank 1 bankene i Norge samarbeider gjennom de felleseide selskapene SpareBank 1 Gruppen og SpareBank 1 Banksamarbeidet DA. SpareBank 1 Alliansen er Norges nest største finansgruppering – målt i forvaltningskapital. Alliansen består av 14 selvstendige banker som er fullverdige leverandører av finansielle produkter og tjenester til privatpersoner, bedrifter og organisasjoner.

SpareBank 1 Gruppen og SpareBank 1 Banksamarbeidet utgjør Alliansesamarbeidet. Hensikten med Alliansesamarbeidet er å levere attraktive produkter og tjenester med fokus på gode kundeopplevelser for å bidra til SpareBank 1-bankenes konkurransekraft og lønnsomhet, slik at de forblir sterke og selvstendige. Alliansesamarbeidets visjon er: Attraktiv for kundene og bankene.

Sparebanken Telemarks deltagelse i SpareBank 1 Alliansen ivaretas gjennom eierskapet i Samarbeidende Sparebanker AS (SamSpar AS).

Konsernet Sparebanken Telemark utgjør morbanken og tre datterselskaper. I tillegg har banken tre felleskontrollerte virksomheter.

Figur 1 - Oversikt over konsernet Sparebanken Telemark

Sparebanken Telemark avlegger selskaps- og konsernregnskap i henhold til de internasjonale regnskapsstandardene «IFRS» (International Financial Reporting Standards).

Viktige utviklingstrekk

Finansielle nøkkeltall for konsernet Sparebanken Telemark per 31.12.2018¹:

Resultat etter skatt:	291 (268) mnok
Egenkapitalavkastning:	9,7 (10,0) %
Ren kjernekapitaldekning:	16,5 %
Kjernekapitaldekning:	17,4 %
Kapitaldekning:	19,3 %
Utlånsvekst inkludert overføring til kredittforetak:	7,7 (6,9) % siste 12 måneder
Innskuddsvekst:	7,0 (6,6) % siste 12 måneder

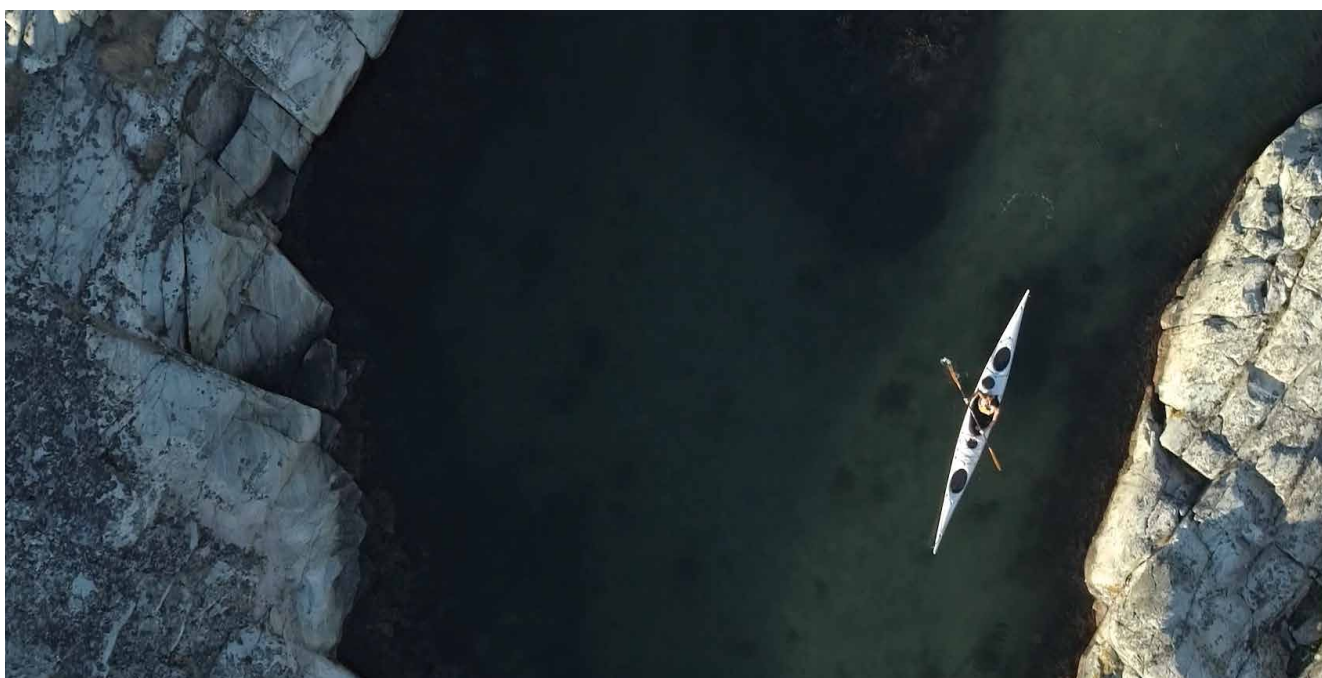
Likviditetsrisikoen til banken er redusert gjennom spredning av innlånene på ulike markeder, innlånskilder, instrumenter og løpetider. Banken har en forsvarlig forfallsprofil.

Innskudd fra kunder er bankens viktigste finansieringskilde, og innskuddsdekningen målt som innskudd i % av brutto utlån på balansen viser en reduksjon fra 70,5 % til 70,2 % ved utgangen av 2018.

Et viktig instrument for langsiktig innlåning er overførsel av utlån

til SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Næringskreditt AS. Banken har per 31.12.2018 overført 9.213 (8.492) mnok til disse kredittforetakene.

Kredittrisiko anses å være den vesentligste risikoen i bankens virksomhet, og er under kontinuerlig overvåking. Det er styrets policy at banken skal ha en moderat kredittrisiko profil. Bankens risikoprofil vurderes som moderat til lav. Soliditeten er god og banken står godt rustet til å møte nye utfordringer samt å innfri bankens langsiktige mål og strategier.

¹ Forholdsmessig konsolidert

Kapital og kapitalkrav

Kapitaldekningsregelverket

Banken følger EUs kapitaldekningsregelverk for banker og verdipapirforetak CRD IV/CRR.

Basel III/ CRD IV, ble vedtatt den 22.08.2014 med ikrafttreden 30.09.2014, og er en tilpasning til EUs kapitaldekningsregelverk for banker og verdipapirforetak, som innebærer at kravene til kapitaldekning gradvis har økt frem til 2018. Etter de nye reglene er det minstekrav til ren kjernekapital, kjernekapital og ansvarlig kapital.

Kapitaldekningsregelverket bygger på en standard for kapitaldekningsberegninger hvor formålet er å styrke stabiliteten i det finansielle systemet gjennom følgende virkemidler:

- Risikosensitivt kapitalkrav.
- Regulatoriske krav til risikostyring og kontroll.
- Tilsynsmessig oppfølging.
- Informasjon til markedet.

Regelverket skal sørge for at det blir økt samsvar mellom hvordan myndighetene setter krav til kapitaldekning i foretakene og den metodikken foretakene selv benytter for å beregne og vurdere sitt eget kapitalbehov.

Regelverket består av tre pilarer:

- Pilar 1: Minimumskrav og bufferkrav til ansvarlig kapital
- Pilar 2: Vurdering av samlet kapitalbehov og tilsynsmessig oppfølging
- Pilar 3: Offentliggjøring av informasjon

Forholdsmessig konsolidering

Finansforetaksloven § 17-13 2. ledd pålegger Sparebanken Telemark forholdsmessig konsolidering av eierandeler i finansforetak i SpareBank 1 Alliansen, for kapitaldekningsformål fra og med 01.01.2018. Departementet kan ved forskrift eller enkeltvedtak gjøre unntak fra kravet om forholdsmessig konsolidering av eierandeler på mindre enn 10 % i andre foretak enn kredittforetak.

Banken foretar forholdsmessig konsolidering for eierandeler i SB1 Boligkreditt AS, SB1 Næringskreditt AS, SB1 Kredittkort AS, SB1 Finans Midt Norge AS og SamSpar Bankinvest AS (BN Bank). I tillegg er full innfasing av overgangsregelverket under CRD IV gjennomført fra 2018.

Bankens investering i datterselskap faller inn under størrelsesunntaket i forskrift om kapitalkrav og nasjonal tilpasning av CRR/CRD V § 17. Det utarbeides derfor ikke kapitaldekning på konsolidert nivå.

Kapitaldekningsregelverket inneholder ulike metoder for beregning av kapitalkravet i pilar 1 og pilar 2. Sparebanken

Telemark benytter standardmetoden for beregning av kreditt- risiko og basismetoden for operasjonell risiko.

Pilar 1 – Minimumskrav til ansvarlig kapital

Det følger av finansforetaksloven § 14-1 at banker minimum skal ha en ren kjernekapital, kjernekapital og ansvarlig kapital på henholdsvis 4,5, 6,0 og 8,0 % av risikovektet beregningsgrunnlag. I tillegg skal bankene ha en bevaringsbuffer på 2,5 %, en systemrisikobuffer på 3,0 % og en motsyklisk kapitalbuffer mellom 0 og 2,5 %, jfr. finansforetaksloven § 14-3. Motsyklisk kapitalbuffer er per 31.12.2018 på 2,0 %, men med en varslet økning til 2,5 % per 31.12.2019. Systemviktige banker skal i tillegg ha en buffer på 2,0 %. Sparebanken Telemark er ikke definert som systemviktig. Bufferkravene skal oppfylles med ren kjernekapital. Til sammen gir dette banken et minste- og bufferkrav etter pilar 1 til ren kjernekapitaldekning på 12,0 %, kjernekapitaldekning på 13,5 % og kapitaldekning på 15,5 %.

Pilar 2 – Vurdering av samlet kapitalbehov og tilsynsmessig oppfølging

Regelverket omfatter krav til bankens egen prosess for vurdering av risiko og nødvendig kapital. I Finanstilsynets rundskriv nr. 12/2016 er prinsipper og metoder for «Internal Capital Assessment Process – (ICAAP)» prosessen ytterligere tydeliggjort. Sparebanken Telemarks prosess for vurdering av risikoprofil og kapitalbehov er beskrevet i dokumentets kapittel om risiko- og kapitalstyring. I tillegg gir pilar 2 retningslinjer for myndighetenes vurderingsprosess.

Finanstilsynet foretar jevnlig vurdering av foretakenes risiko og kapitalbehov (SREP) og offentliggjør sine vedtak om pilar 2-krav. I vurderingen legges det til grunn at foretaket skal ha kapital ut over minstekravet og bufferkrav for risikoer som foretaket er utsatt for og som ikke, eller bare delvis, er dekket i minstekravet i pilar 1.

Sparebanken Telemark er i Finanstilsynets brev av 18.12.2017 definert som gruppe 3-foretak for SREP-formål med detaljert SREP-vurdering med skriftlig tilbakemelding hvert tredje år. 13. november 2017 mottok banken et bankspesifikt pilar 2-krav på 2,2 % som skal dekkes innenfor ren kjernekapital. Kravet ble gjort gjeldende fra 31.12.2017.

Sparebanken Telemark oppfyller i hele prognoseperioden myndighetenes krav til ren kjernekapital inklusiv motsyklisk buffer og ovennevnte pilar 2-krav. Beregningene er gjennomført for perioden 2018-2021 ut i fra estimert beregningsgrunnlag og estimert kapitalbehov, estimert ren kjernekapital, estimert kjernekapital og estimert kapitaldekning. Beregningene er beheftet med usikkerhet.

Figur 2 – Illustrasjon av bankens metoder for å beregne minimumskrav til ansvarlig kapital iht. pilar 1.

Samlet ansvarlig kapital er summen av kjernekapital og tilleggskapital. Beregningsgrunnlag og ansvarlig kapital er beskrevet og spesifisert i dokumentets kapittel om ansvarlig kapital og kapitalkrav.

Pilar 3 - Offentliggjøring av informasjon

Formålet med pilar 3 er å supplere minimumskravene i pilar 1 og den utvidede tilsynsmessige oppfølgingen av pilar 2 med offentliggjøring av informasjon knyttet til risiko- og kapitalbehovsvurderinger. Pilar 3 skal bidra til økt markedsdisiplin gjennom krav til offentliggjøring av informasjon. Bankene

skal offentliggjøre opplysninger som gir markedsaktørene mulighet til å vurdere foretakenes risikoprofil, kapitalisering og styring og kontroll med risiko. Dette dokumentet sammen med årsrapport og kvartalsrapporter 2018 oppfylder bankens plikt til offentliggjøring av informasjon etter denne delen av kapitaldekningsregelverket.

Bufferkrav	31.12.2018	31.12.2017
Bevaringsbuffer	326	312
Motsyklisk buffer	260	250
Systemrisikobuffer	391	375
Sum bufferkrav til ren kjernekapital	977	937
Minimumskrav til ren kjernekapital	586	562
Tilgjengelig ren kjernekapital	810	751

Se også standardisert skjema fra Finanstilsynet s. 30 – Skjema for offentliggjøring av sammensetningen av ansvarlig kapital for perioden for morbanken Sparebanken Telemark.

Spesifikasjon av risikovektet kredittrisiko	31.12.2018	31.12.2017
Lokale og regionale myndigheter	16	5
Institusjoner	197	249
Foretak	1 175	1 256
Massemarked	2 025	1 761
<i>Pantesikkerhet i eiendom:</i>		
- Pantesikkerhet i boligeiendom	5 493	5 120
- Pantesikkerhet i næringseiendom	2 411	2 513
Forfalte engasjementer	62	64
Obligasjoner med fortrinnsrett	63	62
Andeler i verdipapirfond	7	10
Egenkapitalposisjoner	344	310
Øvrige engasjementer inkl utsatt skatt	166	168
Sum kredittrisiko	11 958	11 519

Tabeller vedrørende bufferkrav og spesifikasjon av kredittrisiko – risikovektet gjelder morbank.

Kreditteksponering etter standardmetoden viser at boligkategorien er den største kategorien i beregningsgrunnlaget. Den inngår i eiendoms-kategorien og vektet med 35 % av eksponering. Foretak vektet med 100 %. Massemarkedet består hovedsakelig av resteksponering fra personmarkedet, som ikke faller inn under boligkategorien, samt mindre foretak. I kapitaldeknings-sammenheng vektet massemarkedet med 75 %.

Ren kjernekapitaldekning morbank er beregnet til 18,2 (18,0) %, kjernekapitaldekning til 19,0 (18,5) % og kapitaldekningen er beregnet til 20,8 (19,6) %. Forholdsmessig konsolidert er ren kjernekapitaldekning beregnet til 16,5 %, kjernekapitaldekning til 17,4 % og kapitaldekning til 19,3 %.

Per 31.12.2018 er minste- og bufferkrav til pilar 1 for Sparebanken Telemark 15,5 % (kapitaldekning) av risikovektet beregningsgrunnlag, i beløp 2.019 (1.936) mnok, inkl. pilar 2-krav fastsatt av Finanstilsynet, er kravet 17,7 %, i beløp 2.305 (2.211) mnok. Tilgjengelig ansvarlig kapital utover minste- og bufferkrav utgjør for morbank 690 mnok. For ren kjernekapital er minstekrav til ren kjernekapital for Sparebanken Telemark minimum 12,0 % etter pilar 1, i beløp 1.563 (1.499) mnok, inkl. pilar 2-krav, er kravet 14,2 %, i beløp 1.849 (1.774) mnok. Tilgjengelig ren kjernekapital utover minimumskrav utgjør for morbank 810 mnok.

Risiko- og kapitalstyring

Overordnet risikoprofil

Risikostyring i Sparebanken Telemark er en prosess for å identifisere, håndtere og følge opp risikoer slik at samlet risikoeksponering er i samsvar med bankens valgte risikoprofil. Risikostyringen skal støtte opp under strategisk utvikling og måloppnåelse for derved å medvirke til finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning.

Dette skal oppnås gjennom:

- En sterk bedriftskultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyring.
- En god forståelse av hvilke risikoer som driver inntjeningen.
- Å tilstrebe en optimal kapitalanvendelse innenfor vedtatte forretningsstrategi, dog slik at de til enhver tid strategiske kapitalmål oppfylles.
- Å unngå at uventede enkelthendelser skal kunne skade bankens finansielle stilling i alvorlig grad.
- Utnyttelse av mulig synergi og risikospredning.
- Hensiktsmessig organisering.
- Etterlevelse av lover og regler i hele organisasjonen.

Sparebanken Telemark jobber med å videreutvikle risikostyringssystemer og prosesser i tråd med ledende praksis i Norge.

Organisering og organisasjonskultur

Sparebanken Telemark er opptatt av å ha en sterk organisasjonskultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyring. Organisasjonskulturen omfatter ledelsesfilosofi og menneskene i organisasjonen med deres individuelle egenskaper som integritet, verdigrunnlag og etiske holdninger. En mangelfull organisasjonskultur kan vanskelig kompenseres med andre kontroll- og styringstiltak. Sparebanken Telemark har derfor etablert et tydelig verdigrunnlag og etiske retningslinjer som er godt kommunisert og gjort kjent i hele organisasjonen.

Kontroll- og styringsstruktur

For å sikre en effektiv og hensiktsmessig prosess for risiko- og kapitalstyring er bankens rammeverk basert på ulike elementer som reflekterer måten styret og ledelsen styrer banken på.

Styret har ansvaret for å påse at banken har en ansvarlig kapital som er forsvarlig ut fra vedtatt risikoprofil og myndighetspålagte krav. Styret fastsetter de overordnede målsettingene relatert til risikoprofil og avkastning. Styret fastlegger videre de overordnede rammer, fullmakter og retningslinjer for risikostyringen i banken.

Bankens risikoutvalg ble etablert 01.01.2017 og består av tre styremedlemmer. Risikoutvalget er et forberedende og rådgivende arbeidsutvalg for styret i Sparebanken Telemark med det formål å foreta mer grundige vurderinger av utpekte saksområder og rapportere til styret. Risikoutvalget skal overordnet gjennom sitt arbeid påse at risiko- og kapitalstyringen i banken støtter opp under bankens strategiske mål og forsvarlig formuesforvaltning. Ved manglende konkret utpeking av saksområder skal utvalget selv prioritere saksområder ut i fra hensynet bak opprettelsen av slikt utvalg og særlig denne instruks.

Administrerende banksjef har ansvaret for den overordnede risikostyringen. Det betyr at administrerende banksjef er ansvarlig for at det implementeres effektive risikostyringssystemer i banken, og at risikoeksponeringen overvåkes. Administrerende banksjef er videre ansvarlig for delegering av fullmakter og rapportering til styret.

Risikostyring og Compliance har ansvaret for videreutviklingen av rammeverket for risikostyring inkludert risikomodeller og risikostyringssystemer. Leder risikostyring og compliance er videre ansvarlig for uavhengig oppfølging og rapportering av risikobildet, samt å følge opp at banken etterlever gjeldende lover og forskrifter. Leder risikostyring og compliance rapporterer direkte til både administrerende banksjef og styre.

Internrevisjonen overvåker at risikostyringsprosessen er målrettet, effektiv og fungerer som forutsatt. Banken har valgt KPMG som internrevisor, og dette sikrer uavhengighet, kompetanse og kapasitet. Internrevisjonen rapporterer organisasjonsmessig til styret. Internrevisjonens rapporter og anbefalinger om forbedringer i bankens risikostyring blir løpende fulgt opp i banken.

Kredittutvalg – Banken har to typer kredittutvalg. Sentralt kredittutvalg (SKU) som er administrasjonens høyeste bevilgningsorgan og lokalt kredittutvalg (LKU) som er høyeste bevilgningsorganer innenfor hhv. bedriftsmarked (LKU BM) og personmarked (LKU PM). Sentralt kredittutvalg drøfter diverse temaer av strategisk karakter på kredittområdet til støtte for linjeavdelingene (BM / PM). Dette gjelder priser, rammer innenfor bransjer etc. Sentralt og lokalt kredittutvalg bevilger kreditter innenfor utvalgenes fullmakt i henhold til gjeldende bevilgningsreglement og behandler/forbereder bevilgningssaker som skal innstilles overfor et høyere beslutningsorgan.

Rammeverk for risikostyring

Risikostyring i Sparebanken Telemark er en prosess for å identifisere, håndtere og følge opp risikoer slik at samlet risikoeksponering er i samsvar med bankens valgte risikoprofil.

Bankens risikoområder blir vurdert løpende, og strategi og policy som dekker alle risikoområder blir gjennomgått og vedtatt av styret årlig.

Banken skal ha moderat risikoprofil på kredittrisiko. Alle andre risikoområder skal ha lav risiko.

Følgende risikoområder er definert for banken:

- Kredittrisiko
- Konsentrasjonsrisiko
- Likviditetsrisiko
- Markedsrisiko
- Operasjonell risiko
- Forretnings- og strategisk risiko

Rapportering og oppfølging

Et viktig element i en effektiv risikostyring er overvåking av den løpende risikoeksponeringen. Alle ledere er ansvarlig for den daglige risikostyringen innenfor sitt eget ansvarsområde, og skal til enhver tid påse at risikoeksponeringen er innenfor de rammer som er besluttet av styret eller administrerende banksjef. Bankens overordnede risikoeksponeringer og risikoutvikling følges opp gjennom periodiske risikorapporter til ledelsen og styret. Overordnet risikoovervåking og rapportering foretas av leder risikostyring og compliance.

Administrerende banksjef og leder for risikostyring og compliance foretar også en årlig gjennomgang av internkontroll og operasjonell risiko og rapporterer resultatet av gjennomgangen til styret.

Compliance (etterlevelse)

Banken er opptatt av å ha gode prosesser for å sikre etterlevelse av gjeldende lover, forskrifter og interne retningslinjer, og har derfor etablert en compliance funksjon.

Effektive virkemidler for å oppnå etterlevelse i organisasjonen er:

- Et tydelig verdigrunnlag som er klart kommunisert og forstått i organisasjonen.
- En prosess for å fange opp, kommunisere og implementere endringer i lover, forskrifter og interne retningslinjer.
- En prosess for å følge opp og rapportere etterlevelsen av lover, forskrifter og interne retningslinjer.

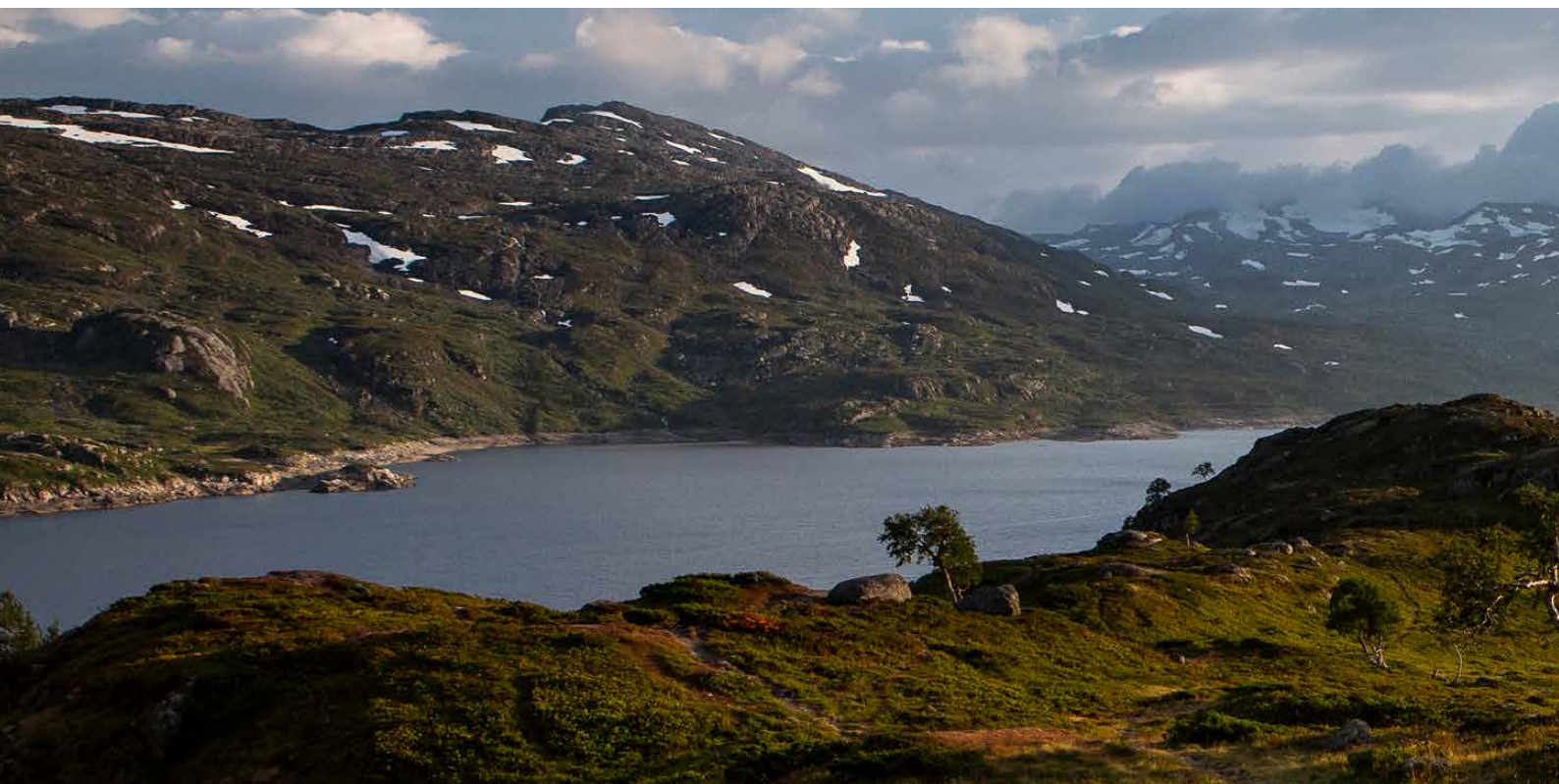
Kapitalstyring, finansiell framskrivning og kapitalallokering

På grunnlag av bankens strategiske målbilde utarbeides det årlig en kapitalplan for de påfølgende tre år for å sikre en langsiktig og målrettet kapitalstyring. Kapitalplanen skal ta hensyn til framskrivning av bankens finansielle utvikling for de kommende tre årene. Disse framskrivningene beregnes både i forventet scenarioer og i et scenario som viser en situasjon med alvorlig økonomisk tilbakeslag. Administrasjonen og styret gjør en samlet vurdering av om kapitalbehovet er tilstrekkelig og tilpasset bankens nåværende og fremtidige risikoprofil samt strategiske målbilde.

Kapitalallokering og avkastning på risikojustert kapital er viktige strategiske måleparametere i den interne styringen av Sparebanken Telemark.

Beredskapsplaner

Å forholde seg til risiko er en av kjerneoppgavene til banken. Dette vil over tid kunne påføre banken større uventede tap, selv om banken har gode risikostyringssystemer og prosesser. En slik situasjon vil kunne medføre alvorlig press på kapitaldekning, likviditet og drift. Sparebanken Telemark har på bakgrunn av dette utarbeidet beredskapsplaner på nevnte områder. Formålet med beredskapsplanene er å synliggjøre bankens strategi for å avverge fallende kapitaldekning og håndtere en eventuell krisesituasjon. Beredskapsplanene har forankring i bankens strategi. Oppdatering av beredskapsplanene forekommer etter behov.

Prosess for vurdering av risikoeksponering og kapitalbehov (ICAAP)

Styret har ansvaret for ICAAP prosessen i banken, og beslutter risikotoleranse, kapitalbehov og kapitalplan. Risiko- og kapitalvurderingsprosessen skal sikre at banken har en strukturert og dokumentert prosess for vurdering av risikonivå og at kapitaldekningen er tilpasset bankens virksomhet og risikoprofil.

Prosessene skal være fremoverskuende og basert på betryggende metoder og fremgangsmåter for måling av risiko. ICAAP er derfor en integrert del av bankens strategiprosess og er viktig beslutningsgrunnlag for:

- Strategi
- Målbilde
- Kapitalplan

Hensikten med ICAAP prosessen er å vurdere risiko- og kapitalstyringen i banken, overordnede styringsparametere og styringsmål for risiko, samt kvaliteten på bankens rutiner.

Utgangspunktet for risiko- og kapitalvurderingen er mål og ambisjoner fastsatt i bankens strategiplan og øvrige styringsdokumenter.

Bankens prosesser knyttet til kapitalvurderingen er basert på kvantifisering av risiko og beregning av kapitalbehov for de vesentlige risikoområdene.

Kvantitative analyser av risikoer suppleres med kvalitative vurderinger.

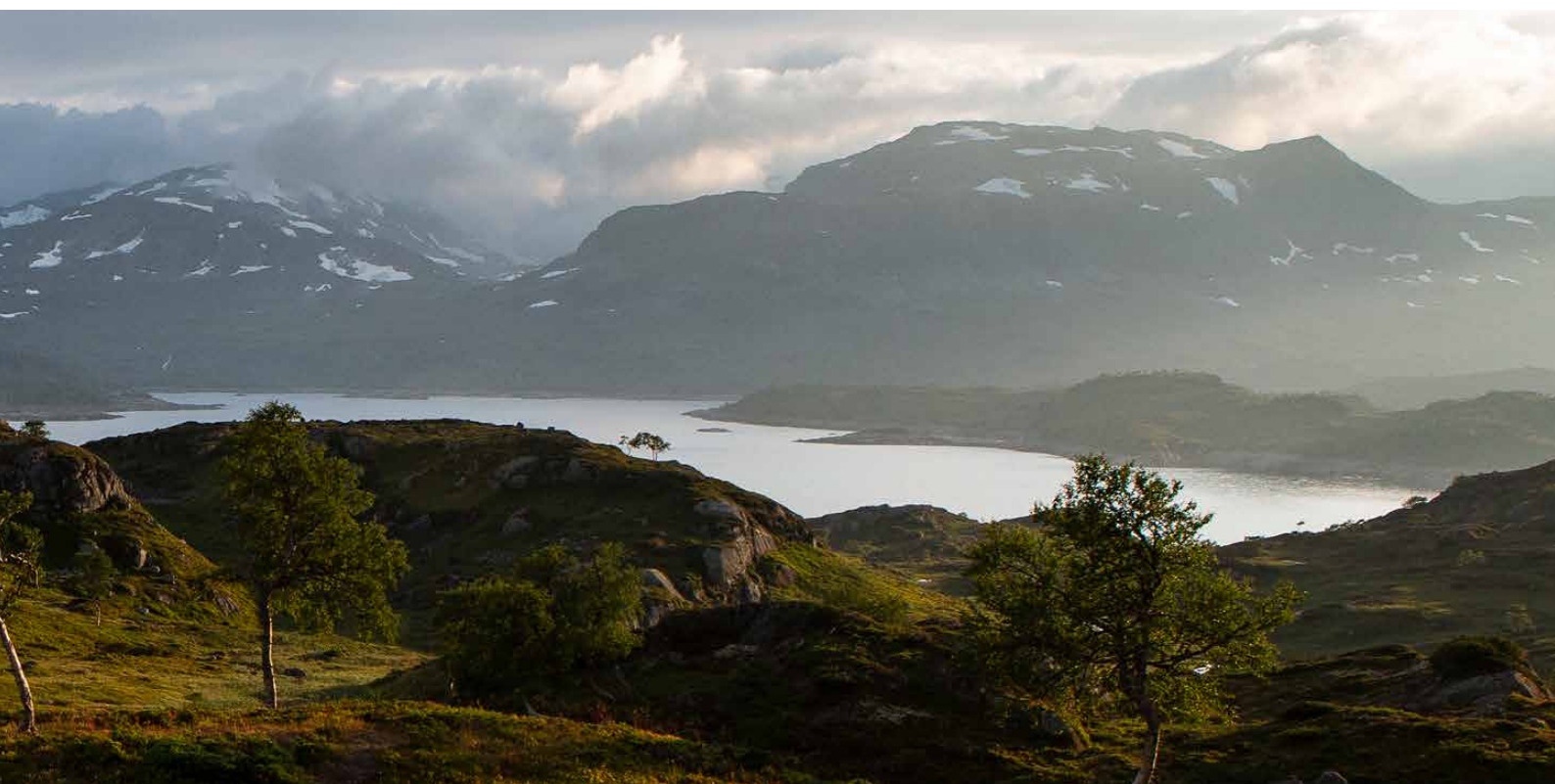
Sentralt i vurderingen av bankens langsiktige kapitalbehov og kapitalbuffer er scenarioanalyser. Med utgangspunkt i økonomiske utviklingstrekk utarbeides det scenarioer for fremtidig økonomisk utvikling. Det utarbeides også scenarioer for forventet utvikling samt stress scenario basert på en alvorlig, men realistisk nedgangskonjunktur.

Scenarioanalysen beregner effektene på resultat, balanse, kapital, likviditet samt ulike nøkkeltall over en tre års periode. Med bakgrunn i kvalitative vurderinger samt modeller og metoder, identifiseres og beregnes risiko og kapitalbehov for de ulike risikoer.

Analyse av enkeltrisikoe vil, sammen med scenarioanalysene og andre vurderinger, danne grunnlag for hvilken kapital og kapitalbuffer banken bør ha.

ICAAP prosessen er en kontinuerlig prosess gjennom året, og dokumenteres minimum en gang i året med en egen ICAAP rapport. Vesentlige endringer i eksterne eller interne rammebetingelser og forutsetninger, metoder eller andre forhold som vil påvirke kapitaldekningen, vil medføre en oppdatering av ICAAP rapporten.

Sparebanken Telemark skal ha og har en moderat risikoprofil. Bankens målsetting er å opprettholde en god soliditet for å sikre en langsiktig god tilgang til innlån fra kapitalmarkedene. Styret har i sin strategi lagt vekt på å styrke bankens soliditet med høy ren kjernekapital, lav risiko i verdipapirporteføljen og god likviditet.

Styring og kontroll av risiko

Kredittrisiko

Kredittrisiko defineres som risiko for tap knyttet til at kunder eller andre motparter ikke kan gjøre opp for seg til avtalt tid og i henhold til skrevne avtaler, og at mottatte sikkerheter ikke dekker utestående krav. Den største finansielle risikoeksponeringen til Sparebanken Telemark er kredittrisiko i utlånsporteføljen.

Sparebanken Telemark bruker statistiske modeller utviklet i SpareBank 1 Alliansen som grunnlag for beregning av risiko og kategorisering av kredittporteføljen. Med bakgrunn i modellene

kategoriseres kundene i følgende undergrupper; svært lav, lav, middels, høy og svært høy risiko, samt misligholdte engasjementer. Banken etterstreber å prise kredittrisiko og har etablert prismatriser basert på risikoklassifiseringssystemet. Bankens portefølje av rentebærende verdipapirer påfører også banken kredittrisiko. Styret gjennomgår jevnlig bankens finansstrategi hvor det fastsettes rammer for maksimal portefølje av rentebærende verdipapirer, samt maksimalrammer for eksponering per bransje og per utsteder. Hovedvekten av bankens obligasjonsportefølje er verdipapirer for å tilfredsstille LCR kravene.

Figur 3 – Risikoklassifiseringssystemet

Risikoklassifiseringssystemet baserer seg på hovedkomponentene som vist nedenfor:

Styring og kontroll

Kredittrisikoen styres gjennom bankens overordnede strategi, kredittpolicy, bevilgningsreglement og kredittbehandlingsrutiner.

Styret gjennomgår årlig bankens styringsdokumenter og bevilgningsreglement for utlånsvirksomheten. Gjennom styringsdokumentene defineres bankens kredittpolicy og det fastsettes overordnede mål og rammer for eksponering knyttet til portefølje, bransje og enkeltkunder. Samlet danner dette grunnlaget for fastsettelse av ønsket risikoprofil. Gjennom bevilgningsreglementet delegeres kredittfullmakt til administrerende bank-sjef innenfor visse rammer. Administrerende banksjef kan videre delegere fullmakter. De delegerte fullmaktene er relatert til enkeltengasjementers størrelse og risiko.

Overvåkning av kredittrisikoen skjer gjennom risiko-klassifiseringssystem utviklet i samarbeid med SpareBank 1 Alliansen hvor de enkelte kunder klassifiseres på bakgrunn av betjeningsevne, soliditet og sikkerhet. Den risikomessige

utviklingen i porteføljen følges opp månedlig, med særlig vekt på utviklingen i risikoklassifisering (migrering), beregning av forventet tap, økonomisk kapital og risikojustert avkastning. Det er styrets vurdering at bankens kredittrisiko er moderat.

Porteføljeinformasjon

Banken benytter en risikomatrixe hvor hver kunde tildeles en risikogruppe basert på kundens risikoklasse målt med PD og sikkerhetsklasse målt med sikkerhetsdekning.

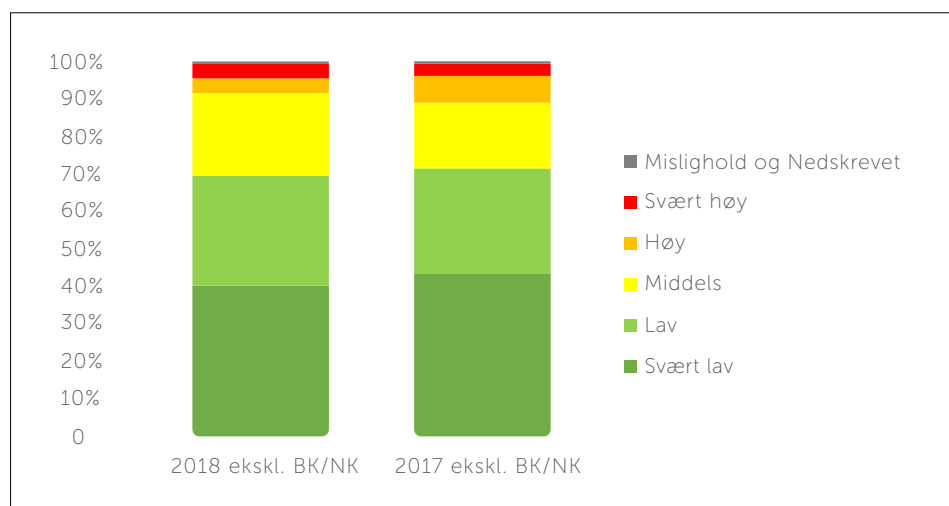
Tabellene og figurene under viser utvalgte hovedtrekk ved porteføljens sammensetning og utvikling. Ytterligere informasjon finnes i bankens årsrapport for 2018 note 8 – 15.

Kvaliteten i porteføljen vurderes som god. Totalt sett tilfredsstillende 70 % bankens interne retningslinjer for klassifisering som laveste eller lav risiko, herav 82 % av personmarkedsporteføljen og 39 % av bedriftsmarkedsporteføljen.

Tabell 2 - Fordeling av brutto utlån konsern innenfor de ulike risikogruppene (ekskl. SpareBank 1 Bolig- og Næringskreditt)

Risikogruppe	31.12.2018		31.12.2017	
	Volum	Andel	Volum	Andel
Svært lav	8 670	40,53 %	8 658	43,48 %
Lav	6 254	29,14 %	5 615	28,08 %
Middels	4 721	22,00 %	3 509	17,55 %
Høy	894	4,16 %	1 404	7,02 %
Svært høy	763	3,55 %	635	3,17 %
Mislighold og Nedskrevet	132	0,62 %	139	0,70 %
Total	21 434	100,00 %	19 960	100,00 %

Figur 4 – Prosentvis fordeling innenfor risikogruppene

Misligholdte lån var ved utgangen av 2018 på 69 mnok. Dette tilsvarer 0,2 % av brutto utlån (inkl. kredittforetak) og 0,3 % av brutto utlån på egen balanse. Den underliggende kredittrisikoen har vært relativt stabil de siste årene.

Tabell 3 - Volum eksklusivt overført volum til SpareBank1 Boligkreditt AS fordelt etter sikkerhetsdekning

	Prosentvis per klasse	Konsern	
		31.12.2018	31.12.2017
Sikkerhetsklasse 1	over 120%	3 497	3 766
Sikkerhetsklasse 2	100-120%	3 810	3 731
Sikkerhetsklasse 3	80-100%	4 207	4 311
Sikkerhetsklasse 4	60-80%	5 573	5 073
Sikkerhetsklasse 5	40-60%	1 843	1 442
Sikkerhetsklasse 6	20-40%	205	204
Sikkerhetsklasse 7	0-20%	16	11
Sum sikkerhetsverdier fra risikoklassifiseringer		19 150	18 539

Det er ikke utarbeidet tall for morbank, da disse er tilnærmet like med konserntallene.

utgangspunktet til grunn en forutsetning om fortsatt drift, med unntak for de tilfeller det allerede er foretatt en nedskrivning.

Banken benytter sikkerheter for å redusere kredittrisikoen. Sikkerheter kan være i form av fysisk sikkerhet, kontantdepot eller avtalt motregning. Fysisk sikkerhet skal som hovedregel være forsikret og kan for eksempel være bygninger, boliger, driftsmidler og/eller varelager. Sikkerhetens verdi fastsettes til virkelig verdi med forhåndsbestemt % -fradrag avhengig av type sikkerhet. Ved vurdering av sikkerhetens verdi legges i

Hovedtyngden av bankens utlånsportefølje er godt sikret, 38 % har sikkerhetsdekning ut over 100 %, ytterligere 22 % har en sikkerhetsdekning mellom 80-100 % av engasjementet. Fast eiendom utgjør den største delen av bankens sikkerheter. Totalt er om lag 90 % av utlånsporteføljen klassifisert innenfor de 4 beste sikkerhetsklassene.

Tabell 4 - Volum inkludert overført volum til SpareBank 1 Boligkreditt AS fordelt på sektor og næring

Morbank			Konsern	
31.12.2017	31.12.2018		31.12.2018	31.12.2017
213	256	Primærnæringer	256	213
234	272	Bygg og anlegg	272	234
334	375	Varehandel, hotell og restaurant	375	334
215	230	Transport og kommunikasjon	230	215
3 322	3 628	Eiendomsdrift	3 599	3 284
1 265	1 408	Eiendomsdrift borettslag	1 408	1 265
454	508	Tjenesteytende næring	508	454
103	157	Finansiell og offentlig sektor	157	103
307	369	Øvrige næringer	369	307
6 446	7 205	Sum bedriftsmarked	7 175	6 409
13 551	14 259	Personmarked	14 259	13 551
19 998	21 464	Sum brutto engasjement	21 434	19 960
7 862	8 412	Lån overført til SpareBank1 Boligkreditt	8 412	7 862
630	801	Lån overført til SpareBank1 Næringskreditt	801	630
28 489	30 677	Brutto engasjement inkl. kredittforetak	30 647	28 451

Eksponeringen mot personmarked utgjør 74 % av total portefølje inkl. kredittforetak. Banken vurderer risikoen knyttet til denne delen av porteføljen som lav, både som følge av lav misligholds sannsynlighet og som følge av at pantstillelse hovedsakelig foreligger i fast eiendom.

Banken har avtale om overføring av utlån til SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Næringskreditt AS. Rammen for overføring er på henholdsvis 35 % og 5 % i forhold til brutto utlån før overføring til kredittforetak. Bankens styre mener at overføring til kredittforetak iht. disse rammene er innenfor et akseptabelt nivå og ikke vil svekke bankens attraktivitetsverdi i forhold til eksterne fundingpartnere. Per 31.12.2018 utgjorde porteføljen overført til kredittforetak totalt 9.213 mnok, som utgjør ca. 30 % av brutto utlån før overføring til kredittforetak. Fordelt på boligkreditt 8.412 mnok og næringskreditt 801 mnok.

Eksponering mot eiendomsdrift og eiendomsdrift borettslag utgjør 63 % av bedriftsmarkedsporføljen inkl. overført til SpareBank 1 Næringskreditt.

Fordelingen mellom person- og bedriftsmarkedet er relativt stabil over tid. Om lag halvparten av veksten i personmarkedet overføres fortløpende til SpareBank 1 Boligkreditt AS.

Tabell 5 - Volum eksklusivt overført volum til SpareBank 1 Boligkreditt AS fordelt etter geografisk tilhørighet

Brutto utlån fordelt på geografiske områder	Konsern	
	31.12.2018	31.12.2017
Grenland *1	13 828	12 926
Midt og Øst Telemark *2	3 484	3 263
Øvrige Telemark	484	402
Utenfor Telemark	3 638	3 369
Sum totalt engasjement fordelt på geografiske områder	21 434	19 960

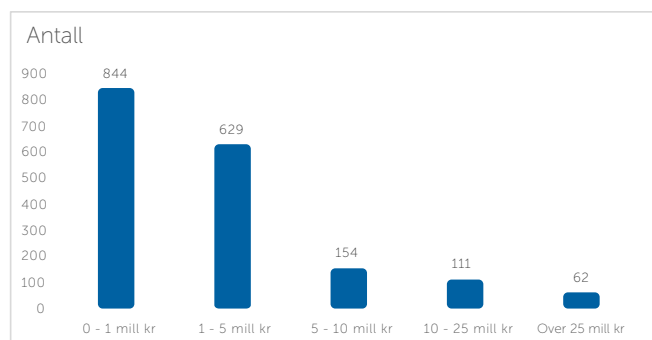
*1 Grenland består av kommunene Skien, Porsgrunn, Bamble og Siljan.

*2 Midt og Øst Telemark består av kommunene Bø, Notodden, Sauherad og Nome.

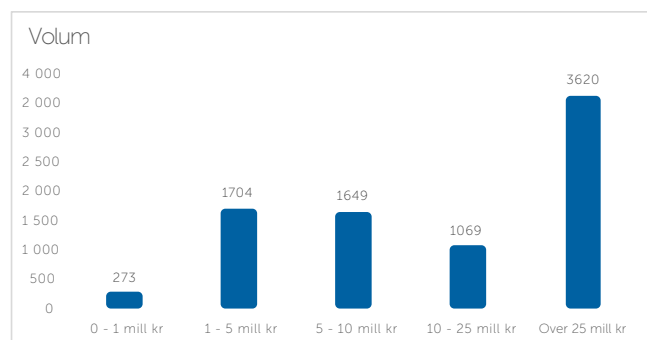
Den geografiske fordelingen er stabil sammenlignet med fjoråret, og vi ser at 83 % av bankens eksponering er knyttet opp til markedsområder i Telemark. Dette er i samsvar med bankens visjon om å være banken for Telemark og telemarkinger.

Figurene under viser brutto utlån til bedriftsmarkedet (BM) fordelt etter engasjement størrelse (mnok).

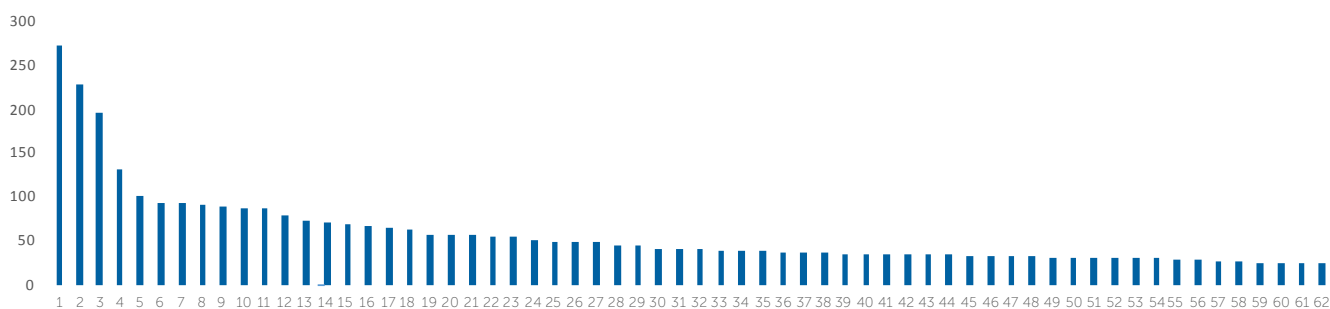
Figur 5 - Antall kunder i volumgruppene

Figur 6 - Utlån BM gruppert etter volum

Figur 7 – Engasjementer over 25 mnok

Fordelingen viser at banken har 62 kunder med engasjement over 25 mnok, sortert etter størrelse. Det utgjør til sammen 3.620 mnok, om lag 44 % av totale utlån til BM.

Av disse kundene er det 14 borettslag (om lag 581 mnok) og ett konserninternt selskap (om lag 33 mnok).

Tabell 6 - Forfalte beløp på utlån og overtrekk på kreditt/innskudd (tall i tusen kroner)

Konsern						
31.12.2018	Under 30 dager	31-60 dager	61-90 dager	over 91 dager	Totalt	
Personmarked	3 734	650	74	2 782	7 239	
Bedriftsmarked	2 447	3 662	3	9 705	15 817	
Sum	6 181	4 311	77	12 487	23 056	
31.12.2017	Under 30 dager	31-60 dager	61-90 dager	over 91 dager	Totalt	
Personmarked	1 026	1 899	824	2 982	6 732	
Bedriftsmarked	1 152	99	41	2 092	3 384	
Sum	2 178	1 999	865	5 074	10 116	

Beløp er fordelt på antall dager etter forfall som ikke skyldes forsinkelser i betalingsformidlingen. Det er ikke utarbeidet tall for morbank da de er identiske med konserntallene.

Sparebanken Telemark har rutiner og retningslinjer knyttet til oppfølging av misligholdte engasjement og jobber stadig med å forbedre disse.

Tap på utlån og garantier

Tapsanslaget lages kvartalsvis, og bygger på data i datavarehuset som har historikk over konto- og kundedata for hele kredittporteføljen, utlån, kreditt og garantier. Tapsestimatene beregnes basert på 12 måneders og livslang sannsynlighet for kundens mislighold (probability of default – PD), lånets tap ved mislighold (loss given default – LGD) og lånets eksponering ved mislighold (exposure at default – EAD).

Definisjonen av mislighold under trinn 3 (se under) er sammenfallende med intern risikostyring og kapitalkravs beregninger. Her anvendes 90 dagers overtrekk som et viktig kriterium for mislighold (regelverk IFRS). Kriteriene for vesentlig økning i kredittrisiko beskrives i trinn 1 og 2 under. Vesentlig økning i kredittrisiko måles for det enkelte utlånet. Tapsavsetningen i trinn 2 og 3 beregnes og rapporteres i grupper av finansielle instrumenter. For utlånsporteføljen skilles det mellom person – og bedriftsmarkedet.

Trinn 1

Dette er startpunkt for alle finansielle eiendeler omfattet av den generelle tapsmodellen. Alle eiendeler som ikke har vesentlig høyere kredittrisiko enn ved førstegangsinnregning får en avsetning til tap som tilsvarer 12 måneders forventet tap. I denne kategorien ligger alle eiendeler som ikke er overført til trinn 2 eller 3.

Følgende kriterier må være oppfylt for at det ikke har skjedd en vesentlig økning i kredittrisiko:

- PD er mindre enn doblet fra innvilgelse, og/eller
- PD < 1,25 %

Trinn 2

I trinn 2 i tapsmodellen er eiendeler som har hatt en vesentlig økning i kredittrisiko siden førstegangsinnregning, men hvor det ikke er objektive bevis på tap (risikoklasse er ikke J eller K). For disse eiendelene skal det avsettes for forventet tap over hele levetiden. Avgrensning mot trinn 1 avhenger av om det har skjedd en vesentlig økning i kredittrisiko, med mindre dette kan tilbakevises. Vesentlig endring i kredittrisiko inntreffer dersom betaling er forsinket med 30 dager uavhengighet av nivået på PD eller eiendeler knyttes til kunder som har kommet på watchlist. Kundene på watchlist har som hovedregel en vesentlig økning i kredittrisiko dersom PD er minst doblet siden innvilgelse, og PD er høyere enn 1,25 %.

Følgende kriterier må dermed være oppfylt for at det skal ha skjedd en vesentlig økning i kredittrisiko:

- PD er minst doblet siden innvilgelse, og
- PD > 1,25 % eller
- minst 30 dagers forsinket betaling

Trinn 3

I trinn 3 i tapsmodellen er eiendeler som har hatt en vesentlig økning i kredittrisiko siden innvilgelse, og hvor det er objektive bevis på tap på balansedato. For disse eiendelene skal det avsettes for forventet tap over hele levetiden. Banken har definert at det er objektive bevis for tap når et utlån er i mislighold (risikoklasse J eller K). Denne definisjonen er i tråd med definisjonen som gjelder for intern risikostyring og for regulatorisk kapitalkravs beregning for IRB-bankene.

Mislighold defineres som følgende:

- 90 dager overtrekk og beløp over 1.000 kroner.
- Tapsavsetning/konstatert
- Konkurs/gjeldsordning

Når det er overveiende sannsynlig at tapene er endelige, klassifiseres tapene som konstaterte.

Tabell 7 - Oversikt over balanseført tapsavsetning for 2018 og individuelle- og gruppenedskrivninger for 2017 (tall i tusen kroner)

Balanseført tapsavsetning	Konsern			Total
	Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3	
Balanse 01.01.2018	34 444	33 420	56 742	124 605
Avsetning til tap overført til Trinn 1	9 226	-4 945	-4 281	
Avsetning til tap overført til Trinn 2	-2 185	4 827	-2 642	
Avsetning til tap overført til Trinn 3	-365	-4 368	4 734	
Nye utstedte eller kjøpte finansielle eiendeler	13 134	5 745	737	19 616
Økning i måling av tap	2 473	13 116	11 373	26 961
Reduksjon i måling av tap	-17 714	-8 007	-1 474	-27 194
Finansielle eiendeler som har blitt fraregnet	-8 230	-9 391	-2 754	-20 375
Endring som skyldes konstaterte nedskrivninger	-5	-6	-3 000	-3 011
Balanse 31.12.2018	30 777	30 391	59 435	120 603
herav bedriftsmarkedet	23 100	14 422	45 768	83 290
herav personmarkedet	7 677	15 969	13 667	37 313

Det er ikke utarbeidet tall for morbank da de er identiske med konsern.

Individuelle nedskrivninger	31.12.2017
Individuelle nedskrivninger på utlån og garantier per 01.01.	64 920
+ nye individuelle nedskrivninger	12 203
- tilbakeføring av individuelle nedskrivninger	14 042
- konstaterte tap i perioden med tidligere individuelle nedskrivninger	18 619
Individuelle nedskrivninger på utlån og garantier ved periodens slutt	44 462
Gruppenedskrivninger	31.12.2017
Nedskrivninger på grupper av utlån og garantier per 01.01.	79 700
Endringer i gruppenedskrivninger	-900
Gruppenedskrivninger på utlån og garantier ved periodens slutt	78 800

For ytterligere informasjon i forhold til tap på utlån og garantier vises det til årsregnskapet note 11.

Konsentrasjonsrisiko

Ved beregning av risikoen i utlånsporteføljen, og kapitalbehov i tilknytning til det, benyttes modeller utviklet av Kompetanse-senter for kreditt (KFK) i SpareBank 1-alliansen. Under pilar 1 beregnes kredittrisiko etter Standardmetoden, mens det under pilar 2 beregnes kredittrisiko basert på Rundskriv 12/2016. I rundskrivet utdyper Finanstilsynet hvordan de ser på og beregner ulike elementer under pilar 2. KFK sine modeller er tilpasset Finanstilsynets rundskriv.

Konsentrasjonsrisiko er et element i den samlede kredittrisikoen som defineres som risikoen for tap som følge av konsentrasjon mot store kunder, bransjer og/eller geografiske områder. Basert på en vurdering av bankens kredittportefølje beregnes det et ytterligere kapitalbehov knyttet til bankens konsentrasjon innenfor enkeltbransjer og store engasjementer. Videre er det hensyntatt kapitalbehov knyttet til forventet vekst i person- og bedriftsmarkedet.

Metoden som er benyttet til å beregne konsentrasjonsrisikoen for enkeltkunder i porteføljen tar utgangspunkt i målt konsentrasjon basert på Herfindal-Hirschman indeksen (HHI), som er et mål på størrelsen av enkeltlåntakerne i forhold til resten av utlånsporteføljen. Beregning av HHI baserer seg på bevilget engasjement på enkeltkunder.

Bransjerisiko beregnes også etter samme metode som enkeltkunder. Det legges til grunn at det kan oppnås diversifiseringseffekter grunnet ulik usystematisk risiko i ulike bransjer. En portefølje med sterke konsentrasjoner i en bransje, kan være mer utsatt for tap enn en fulldiversifisert portefølje.

I forbindelse med Finanstilsynets rundskriv 12/2016 skal vurdering av kapital med hensyn til vekst beregnes som et tillegg i pilar 2. Banken har benyttet modell fra KFK tilpasset Finanstilsynets rundskriv 12/2016 til å beregne kapitalbehov knyttet til høy utlånsvekst.

Banken har marginalt/hoie konsentrasjonsrisiko på innskudds-siden hvor bankens 10 største kunder utgjør om lag 5 % av totale innskudd. Innskudd som ikke inngår i garantiordningen utgjorde ved utgangen av året om lag 19 % av konsernets samlede innskudd. Innskuddsporteføljen er diversifisert og store innskudd er i all hovedsak bundet på 31 dager. I en situasjon hvor deler av denne innskuddsmassen tas ut og banken må refinansiere i markedet kan det påløpe en ekstrakostnad.

Styring og kontroll

Det arbeides kontinuerlig med å integrere ICAAP i bankens arbeid for risikoidentifikasjon, forbedret målstyring og i budsjettprosessen. ICAAP-beregningene søkes bl.a. benyttet til overordnet kapitalallokering for kredittområdet innenfor personmarked og bedriftsmarked, spesielt knyttet til konsentrasjonsrisiko og høy utlånsvekst.

Det er i bankens ICAAP beregnet kapitalbehov i forbindelse med konsentrasjonsrisiko for enkeltkunder, enkelt næringer/bransjerisiko og høy utlånsvekst. Kapitalbehov knyttet til vekst gjelder BM-porteføljen.

Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risikoen for at Sparebanken Telemark ikke er i stand til å refinansiere sin gjeld eller ikke har evnen til å finansiere nødvendige økninger i eiendeler uten vesentlige ekstrakostnader. Likviditetsrisiko antas å kunne oppstå som følge av en eller flere hendelser som medfører problemer for banken å refinansiere utstedt gjeld.

Hovedmålet for banken er å opprettholde bankens overlevelsessevne i en normalsituasjon, uten ekstern finansiering i 12 måneder. I tillegg skal banken overleve minimum 90 dager i en «stor stress» situasjon uten tilgang på funding fra kapitalmarkedet.

Styring og kontroll

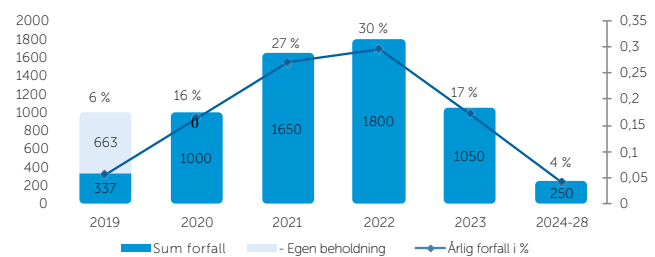
Styringen av bankens finansieringsstruktur tar utgangspunkt i bankens overordnede likviditetsstrategi som blir utarbeidet og vedtatt av styret årlig. Likviditetsstrategien gjenspeiler bankens moderate risikoprofil. Likviditetsrisikoen er redusert gjennom spredning av finansiering på ulike markeder, kilder og løpetider. Bankens styre har vedtatt en likviditetspolicy som blant annet inneholder beredskapsplaner og stresstester.

Banken styrer sin likviditetsrisiko gjennom måltall for kundeinnskudd i forhold til brutto utlån, andel langsiktig kapitalmarkedsfinansiering og krav til egenkapital, samt krav til lengden på den tidsperioden hvor banken skal være uavhengig av ny finansiering fra markedet. I praksis skjer likviditetsstyringen gjennom likviditetsprognoser, valg av løpetid på bankens

innlån, inngåelse av avtaler om trekkrettigheter, overføring til SpareBank 1 Boligkreditt AS, SpareBank 1 Næringskreditt AS og deponering av verdipapirer mot låneadgang i Norges Bank. Ytterligere informasjon finnes i bankens årsrapport for 2018 note 18.

Porteføljeinformasjon

Figur 8 – Forfallsstruktur ekstern funding inkl. ansvarlig lånekapital per 31.12.2018

Likviditetsutvikling

Likviditeten i Sparebanken Telemark har vært tilfredsstillende i 2018. LCR påser at bankene holder nok likviditet til å dekke netto utbetalinger i et stress scenario over 30 dager. Det er vedtatt at banker av vår størrelse minimum skal ha LCR på 100 % per 31.12.2018. Bankens beregnede likviditetsbuffer (LCR) per 31.12.2018 var på 173 %, som er godt over lovfastsatt minimumskrav, og med en gjennomsnittlig LCR på 243 % for 2018.

Gjennomsnittlig løpetid på langsiktig obligasjonsfinansiering var ved utgangen av 2018 på 2,9 år. Banken har også gjennom 2018 søkt å redusere likviditetsrisikoen ved å legge til rette for bruk av alternative finansieringskilder. Overføring av lån til SpareBank 1 Boligkreditt AS og Næringskreditt AS er fortsatt det viktigste tiltaket ref. omtale i avsnittet om likviditetsrisiko – styring og kontroll.

Ved utgangen av 2018 hadde banken tilstrekkelig med likviditet og reserve til å fortsette sin aktivitet i over 12 måneder uten tilførsel av ekstern likviditet. Sensitivitetsanalyser i forhold til bankens likviditetsrisiko rapporteres periodisk til bankens styre og ledelse. I tillegg er det etablert en beredskapsplan for håndtering av likviditetskriser.

Innskudd fra kunder er bankens viktigste finansieringskilde. Sparebanken Telemark hadde en innskuddsdekning på balansen på om lag 70 % ved utgangen av året. Banken har en ramme som sier at innskuddsdekningen på balansen skal være minimum 65 %, og med et mål på 75 %.

Innskuddsdekning inkludert overført til kredittforetak var ved utgangen av året på om lag 49 %. Banken har en ramme som sier at denne skal være minimum 45 %, og med et mål på 50 %.

Banken følger daglig og aktivt opp styringen av likviditetsrisikoen. Dette innebærer at regulatorisk minimumsnivå til forsvarlig likviditetsstyring skal overholdes til enhver tid.

Det er styrets vurdering at bankens likviditetsrisiko er lav.

Et evt. kapitalbehov beregnes med utgangspunkt i bankens stresstest hvor man ser på merkostnader som oppstår ved dyrere funding som ikke helt eller delvis kan overføres til utlånsporteføljen.

Det beregnes ikke kapitalbehov for likviditetsrisiko under pilar 2.

Markedsrisiko

Markedsrisiko er risikoen for tap som skyldes endringer i observerbare markedsvariabler på verdipapirer som renter, kredittverdighet, valuta og verdipapirkurser.

Markedsrisiko knyttet til renterisiko oppstår som følge av at rentebærende eiendeler og forpliktelser har ulik gjenstående rentebindingstid.

Den totale renterisikoen kan splittes i fire elementer:

- Basisrisiko
- Administrativ renterisiko
- Rentekurverisiko
- Spreadrisiko

Markedsrisiko oppstår hovedsakelig i forbindelse med bankens investeringer i verdipapirer og som følge av fundingaktiviteten. Bankens styre har vedtatt rammer for den totale renterisikoen både med hensyn til basisrisiko og rentekurverisiko. Banken styrer renterisikoen mot det ønskede nivå på plasseringer og innlån gjennom rentebindingen, samt ved bruk av rentederivater.

Finansielle instrumenter

Banken har inngått sikringsforretninger som sikrer banken for svingninger i rente på henholdsvis innlån og utlån hvor det er avtalt fast rente. Sikringsinstrumentene er ikke balanseført da de på balansedagen er ansett å være effektive. Instrumentene sikrer virkelig verdi av balanseførte eiendeler og gjeld. Mer-/mindreverdi på instrumentene motsvares av tilsvarende mer-/mindreverdi på sikringsobjektene (utlån, innskudd og innlån).

Basisrisiko er den verdiendring som finner sted på bankens eiendeler og gjeld når hele rentekurven parallellforskyves. Det tas ikke hensyn til administrativ renterisiko ved beregning av basisrisiko.

Administrativ renterisiko er effekten av at det i praksis vil gå noe tid fra en renteendring inntreffer i markedet og til banken har fått justert vilkårene på innskudd og utlån med flytende rente. Finansavtaleloven krever som hovedregel minimum seks ukers varslingsfrist ved renteøkning på utlån til kunder og åtte uker ved rentereduksjon på innskudd. I våre beregninger er det beregnet med åtte ukers varslingsfrist både på innskudd og utlån.

Rentekurverisiko er risikoen for at rentekurven forskyver seg ulikt innenfor ulike tidsbånd ved en renteendring, ved å måle bankens netto renteesponering innenfor de ulike tidsintervallene.

Spreadrisikoen er risikoen for at markedets prising av de enkelte utstedere ikke endrer seg tilsvarende som de underliggende referanserentene, for eksempel statsrentene eller swaprentene.

Kredittrisiko rentebærende verdipapirer

Bankens portefølje av rentebærende verdipapirer innebærer også kredittrisiko. Bankens beholdning av rentebærende verdipapirer omfatter hovedsakelig verdipapirer utstedt av den norske stat, banker, kredittforetak og store industriforetak med høy kredittverdighet.

Styret gjennomgår jevnlig bankens finansstrategi hvor det fastsettes rammer for maksimal portefølje av rentebærende verdipapirer, samt maksimalrammer for eksponering per bransje og per utsteder. Sparebanken Telemark har en vedtatt ramme for kredittrisiko i rentebærende verdipapirer på 25 mnok.

Kredittrisikoen er beregnet ut fra spreadutgang på 200 basispunkter for A vektete papirer. I vurderingen av risikofaktorene risikospredning og markedslivviditet foretas det påslag på 10 % i tapspotensialet som beregnes under eksponering.

Renterisiko bank- og verdipapirporteføljen

Ved en endring i markedsrenten kan Sparebanken Telemark parallelt gjennomføre renteendringer for alle balanseposter knyttet til bank- (innskudd og utlån) og verdipapirporteføljen. Basert på risikobildet per 31.12.2018 ville den økonomiske konsekvens av renteøkning på 2 %-enheter utgjøre en renteinntekt på om lag 9,5 mnok på årsbasis for hele bankens balanse.

Per 31.12.2018 hadde banken fastrenteutlån på 1.615 mnok målt til virkelig verdi.

Kursrisiko aksjer

Aksjerisiko består av markedsrisiko knyttet til posisjoner i egenkapitalinstrumenter, inkludert derivater med egenkapitalinstrumenter som underliggende element. Plasseringer i aksjefond og kombinasjonsfond medregnes under aksjerisikovurderingen.

Beholdning av aksjer i datterselskaper og tilknyttede selskaper holdes utenfor markedsrisiko-beregningen. Risiko for disse postene beregnes under eierrisiko.

Risikofaktoren eksponering måles som størrelsen på tapspotensialet i et stresstestscenario hvor markedsverdien av aksjene faller med 45 %. I vurderingen av risikofaktorene risikospredning og markedslivviditet foretas det påslag på 10 % i tapspotensialet som beregnes under eksponering.

Valutarisiko

Valutarisiko er risikoen for tap som følge av endringer i valutakurser. Bankens valutarisiko er knyttet til kontantholdningen. Dennes verdi er vurdert til i underkant av 1 mnok. En eventuell valutarisiko betegnes som ubetydelig.

Banken formidler valutalån gjennom annen bank til kunder som ønsker lån i utenlandsk valuta. Risiko for tap i denne sammenheng vurderes som uvesentlig.

Markedsrisiko knyttet til verdipapirporteføljen er vesentlig høyere enn faktisk risiko i porteføljen. Kapitalkravet for markedsrisiko bestemmes av den risikoramme som styret har fastsatt, og som p.t. er høyere enn faktisk risiko i porteføljen.

Styring og kontroll

Markedsrisikoen måles og overvåkes på bakgrunn av styrevedtatte rammer. Rammene gjennomgås og fornyes på årlig basis. Risikoen kontrolleres hovedsakelig gjennom oppfølging av både risikoeksponeringer mot vedtatte rammer og løpende analyser av utestående posisjoner. Sparebanken Telemark sine posisjoner i forhold til rammer rapporteres periodisk til styret.

Det er styrets vurdering at bankens markedsrisiko er lav.

Sparebanken Telemark beregner ikke kapitalbehov under pilar 1 da banken ikke har noen handelsportefølje.

Det er ikke benyttet statistiske modeller for beregning av risikojustert kapital for markedsrisiko. Kapitalbehovet under pilar 2 beregnes med utgangspunkt i enkle stresstester. Kapitalbehovsberegningene tar utgangspunkt i styrevedtatte rammer for eksponering. Stresstestnivåene er delvis basert på finanstillsynets risikobaserte tilsynsdokumenter for evaluering av markedsrisiko og en skjønnsmessig vurdering basert på markedsmessige endringer. Med utgangspunkt i vedtatte rammer og faktisk eksponering er det beregnet kapitalbehov for markedsrisiko.

Styret har fastsatt en grense for maksimal renterisiko på 10 mnok for bankporteføljen og 5 mnok for verdipapirporteføljen. Kapitalbehov knyttet til renterisiko er beregnet etter fastsatt ramme til 15 mnok. Kapitalbehov knyttet til kredittrisiko er beregnet etter fastsatt ramme til 20 mnok. Beholdning av aksjer i datterselskaper og strategiske eierskap i SpareBank 1 Alliansen holdes utenfor markedsrisikoberegningen. Risiko for disse postene beregnes under eierrisiko. Det samlede tapspotensialet for aksjerisiko er beregnet til om lag 25 mnok.

Operasjonell risiko

Operasjonell risiko er risiko for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil, eller eksterne hendelser. Definisjonen omfatter juridisk risiko, men ikke strategisk risiko og omdømmerisiko som må vurderes særskilt.

Operasjonell risiko kan oppstå som følge av:

- Menneskelig svikt og utilstrekkelige kompetanse.
- Manglende kvalitet i arbeidsprosesser.
- Svikt i IKT-systemer.
- Svake verktøy og målstyring.
- Uklar policy, strategi eller rutiner.
- Kriminalitet og interne misligheter.
- Andre interne og eksterne årsaker.

Modellbeskrivelse og anvendelse

Banken har en målsetting om å ha effektiv risikostyring og overvåking slik at hendelser forårsaket av operasjonell risiko ikke skal kunne skade bankens finansielle stilling i alvorlig grad. Det utføres årlig en risikoidentifikasjon, analyse og kvalitative vurderinger/kvantifisering av operasjonell risiko i alle vesentlige forretnings- og støtteprosesser i banken. Dette inkluderer vurdering og oppfølging av handlingsplaner for identifisert risiko.

Årlig utarbeides lederbekreftelser av risikostyringen i banken. Innenfor de enkelte fagområder (forretnings- og støtteprosesser) er det definert risikoer med tilhørende kontroll- og styringstiltak. Den enkelte leder gjør en vurdering av etterlevelse og kvalitetsnivå innen sitt ansvarsområde og rapporterer dette oppover i organisasjonen.

Banken benytter ProAware Hendelsesdatabase som registreringsverktøy i forbindelse med uønskede hendelser.

Styring og kontroll

Operasjonell risiko er en risikokategori som fanger opp alt det vesentligste av kostnader forbundet med kvalitetsbrister i bankens løpende virksomhet. Identifisering, styring og kontroll av operasjonell risiko er en integrert del av lederansvaret på alle nivå. Lederens viktigste hjelpemiddel i arbeidet er faglig innsikt og ledelseskompentanse samt handlingsplaner, kontrollrutiner og gode oppfølgingssystemer.

Styring av operasjonell risiko tar utgangspunkt i «Policy for risiko og kapitalstyring». Det utføres årlig en vurdering av operasjonell risiko i alle vesentlige forretnings- og støtteprosesser i banken. Dette inkluderer vurdering og oppfølging av handlingsplaner for identifisert risiko. Et systematisk arbeid med risikovurderinger og styringstiltak bidrar til økt kunnskap og bevissthet om aktuelle forbedringsbehov i egen enhet.

Avdeling for risikostyring og compliance har ansvaret for

løpende uavhengig overvåking av bankens operasjonelle risiko. Det er styrets vurdering at bankens operasjonelle risiko er lav.

Under pilar 1 beregnes risikojustert kapital for operasjonell risiko etter basismetoden beskrevet i kapitalkravforskriften. Basismetoden har definert et kapitalkrav på 15 %. Risikojustert kapital beregnes som 15 % av gjennomsnittlige nettoinntekter siste 3 år.

Banken har ikke utviklet egne modeller for beregning av risikojustert kapital innenfor risikoområdet, men baserer seg på kvalitative vurderinger. Med bakgrunn i overnevnte styrings- og kontroll handlinger mener styret at banken har tilfredsstillende kontroll. Det observeres ingen indikasjon på at bankens underliggende eksponering er større enn beregnet under basismetoden.

Forretningsrisiko

Forretningsrisiko defineres som risikoen for uventede inntekts- og kostnadssvingninger. Risikoen kan opptre i ulike forretnings- og/eller produktsegmenter og være knyttet til konjunktursvingninger eller endret kundeatferd.

Styring og kontroll

Forretningsrisikoen følges opp ved markedsanalyser av bankens priser på innskudd/utlån, kostnadsoppfølging, salgsbudsjetter personmarked/bedriftsmarked og øvrige forretningsområder, samt månedlig rapportering til ledelsen og styret av resultat og balanse. Ut fra dette mener banken å ha god kontroll på forretningsrisikoen.

Et evt. kapitalbehovet knyttet til forretningsrisiko er beregnet med utgangspunkt i uventede inntekts- og kostnadssvingninger i ulike forretnings- og/eller produktsegmenter. Det er ikke avsatt kapital i forbindelse med beregning av pilar 2 for forretningsrisiko, men i scenarioet «alvorlig økonomisk tilbakeslag» benyttes utfallet fra «stor tilbakegang».

Strategisk risiko

Strategisk risiko defineres som risikoen for uventede tap eller sviktende inntjening i forhold til prognoser knyttet til drift, vekstambisjoner, inntreden i nye markeder, nye forretningsområder, strategiske eierskap, eller oppkjøp/ fusjoner.

Strategisk målbilde

Sparebanken Telemark skal være en lønnsom og solid bank som er attraktiv og har tillit hos sine kunder, samarbeidspartnere og medarbeidere. Bankens skal være blant de beste bankene i bruk av moderne kundebetjeningsløsninger, og ha et tilnærmet fullsortiment tilbud av bank- og forsikringsprodukter / tjenester, enten egenproduserte eller gjennom SpareBank 1-alliansen.

Kundene skal oppleve at Sparebanken Telemark er den beste banken på nærhet i alle kanaler, lokal forankring, forståelse av kundes behov, kompetanse og kommunikasjon.

Det beregnes ikke kapitalbehov for strategisk risiko under pilar 2.

Eierrisiko

Eierrisiko defineres som risiko for tap av innskutt kapital eller nødvendig påfyll av ny kapital i strategiske eierselskaper som

følge av den risikoen som det enkelte selskap påtar seg i sin drift. Strategiske eierselskaper defineres som selskaper hvor Sparebanken Telemark har en vesentlig eierandel og vanlig innflytelse.

Gjennom Samarbeidende Sparebanker AS (SamSpar) er Sparebanken Telemark medeier i Sparebank 1 Gruppen AS. Deltakelsen i Sparebank 1 -alliansen er et strategisk valg og et fundament for bankens videre utvikling.

Tabell 8 - Vesentlige eierposter per 31.12.2018

Selskapets navn	Eierandel i %	Kostpris	Markeds- verdi	Balanseført verdi
SpareBank 1 Boligkreditt AS	4,6 %	496	496	496
SpareBank 1 Næringskreditt AS	5,5 %	112	112	112
SpareBank 1 SMN Finans AS	4,2 %	40	40	40
SpareBank 1 Kredittkort AS	4,0 %	35	35	35
SpareBank 1 Østlandet	0,4 %	27	35	35
Øvrige SB1 aksjer og egenkapitalbevis		21	41	41
Andre aksjer og andeler		34	30	30
		765	791	791

Ut ifra hensynet til likebehandling og forutsigbarhet har Finanstilsynet i brev av 14. desember 2017 og 23. april 2018 gitt sin vurdering og metode for beregning av pilar 2-krav knyttet til eierandeler i hel- og deleide forsikringsforetak. Banken har benyttet Finanstilsynets beregningsmetode for eierrisiko knyttet til SpareBank 1 Gruppen. Beregninger viser at det ikke foreligger et utdekket kapitalbehov og det settes ikke av ekstra kapital for forsikringsforetaket.

Sparebanken Telemark har lagt til grunn sin forholdsmessige andel av konsoliderte foretaks pilar 2-krav for selskapene: SpareBank 1 Boligkreditt AS, SpareBank 1 Næringskreditt AS, SamSpar Bankinvest AS (BN Bank), SpareBank 1 Kredittkort AS, SpareBank 1 SMN Finans AS.

I forbindelse med fusjonen av Vipps, BankId og BankAxept er det gitt dispensasjon fra krav om forholdsmessig konsolidering for deltagere i den samarbeidende gruppen som har eierandeler på under 10 %, jfr. finansforetaksloven § 17-13 annet ledd. Dispensasjonen er i brev av 01.06.2018 innvilget på vilkår om at finansforetaket gjør fradrag for hele den bokførte verdien av investeringen i ren kjernekapital (pilar 1). Dette medfører at det for foretakene SpareBank 1 Betaling AS, SpareBank 1 ID AS og SpareBank 1 Axept AS ikke beregnes kapitalbehov i pilar 2.

For foretakene SamSpar Utvikling AS, Eiendomsmegler 1 Telemark AS, Tuftte Eiendom AS og Sparebankgården AS har banken foretatt egne, enkle vurderinger. SpareBank 1 Markets AS vurderes som ikke vesentlig. Det settes ikke av ekstra kapital knyttet til disse foretakene.

Ytterligere informasjon rundt egenkapitalposisjoner utenfor handelsporteføljen finnes i bankens årsrapport for 2018 note 28 og 29.

Godtgjørelsesordninger

Styret har gitt retningslinjer og rammer for lønn og andre former for godtgjørelser til alle ansatte.

Retningslinjene skal bidra til å fremme og gi incentiver til god styring av og kontroll med virksomhetens risiko, motvirke for høy risikotagning og bidra til å unngå interessekonflikter.

Banken har en generell ordning for variabel godtgjørelse som defineres inn under finansforetakslovens kapittel 15, «Godtgjørelsesordninger i finansforetak». Ordningen omfatter hele banken og gir ikke incentiveeffekt når det gjelder overtakelse av risiko.

Banken har en generell ordning innenfor følgende kriterier:

- Omfatter alle ansatte.
- Er basert på generelle kriterier og innebærer ikke skjønn i forhold til enkeltansatte.
- Skal ikke gi incentiveeffekt når det gjelder overtakelse av risiko.
- Skal utgjøre maksimalt 1,5 ganger månedslønn per ansatt per år.

For tiden har banken ikke ordninger med variabel lønn.

I tilknytning til notering av bankens egenkapitalbevis på Oslo

Børs tok ledende ansatte del i det generelle tilbudet til alle ansatte om å kunne kjøpe egenkapitalbevis for pålydende inntil 100.000 kroner med en rabatt på 25 % og en bindingstid på 2 år, med tilbud om lånefinansiering over lønn på 2 år. Ytterligere tilbud om å kunne kjøpe egenkapitalbevis for pålydende inntil 150.000 kroner med en rabatt på 20 % og en bindingstid på 2 år.

Godtgjørelse til ledende ansatte, ansatte med arbeidsoppgaver av vesentlig betydning for bankens risikoeksponering og ansatte med vesentlige kontrolloppgaver, til sammen 9 personer, utgjør per 31.12.2018 (tall i tusen kroner): Lønn 10.569, naturallytelse 582, pensjonskostnad 2.973, lån 22.436.

Det er beregnet et kapitalbehov for pensjonsforpliktelser i forbindelse med pilar 2-beregningene.

Diversifiseringseffekter

Diversifiseringseffekten skal vise den risikoreducerende effekten banken oppnår ved å arbeide innen flere risikoområder hvor det ikke kan påregnes å medføre uventede tap samtidig. Samlet risiko er et resultat av den målte risiko på de ulike områder og graden av samvariasjon mellom de ulike risikoene.

Det regnes som sannsynlig at det finnes diversifiseringseffekter mellom risikopåslagene i bankens kapitalberegninger, men det er for tiden ingen gode systemer som kan beregne størrelser på slike fradragseffekter.

Sparebanken Telemark har valgt en konservativ tilnærming og ikke tatt med eventuelle diversifiseringseffekter til fradrag ved utarbeidelse av samlet kapitalbehov.

Beregnet økonomisk kapital (pilar 2)

I tillegg til minstekrav til ansvarlig kapital etter pilar 1, krever pilar 2 i kapitaldekningsregelverket at banken gjennomfører en intern kapitalvurderingsprosess (Internal Capital Adequacy Assessment Process - ICAAP) for å ta stilling til samlet kapitalbehov.

Det vurderte kapitalbehovet skal dekke risikoer som det ikke er tatt hensyn til i beregning av minimumskravet etter pilar 1.

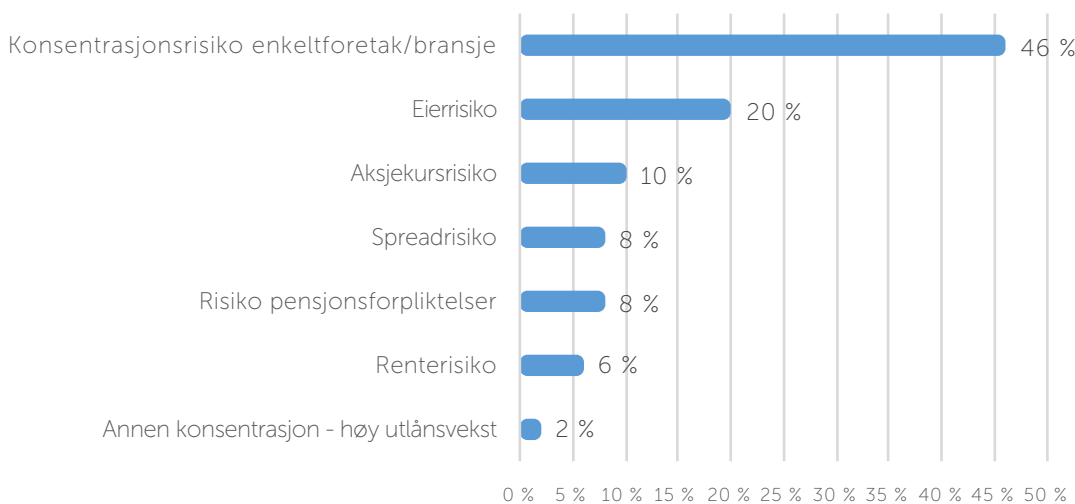
Sparebanken Telemarks vurderinger av risikonivå, kapitalbehov og kapitaldekning er beregnet med utgangspunkt i prognostisert balanse ved utgangen av 2018. Sparebanken Telemarks risiko tallfestes blant annet gjennom beregning av forventet tap og risikojustert kapital. For beregning av kredittrisiko benyttes modell utviklet av SpareBank 1 Alliansen. Modellen tar

utgangspunkt i statistiske beregninger og baserer seg på at den risikojusterte kapitalen skal dekke 99,9 % av mulige ventede tap. Beregning av risikojustert kapital for øvrige risikotyper baserer seg i større grad på kvalitative metoder.

Banken har gjennomført beregning av kapitalkrav knyttet til pilar 2 basert på prognostiserte tall per 31.12.2018, og med framskrivninger for årene 2019-2021.

Økonomisk kapital beskriver hvor stort kapitalbehov banken mener å ha for å dekke den faktiske risikoen i bankens strategiske plan. For kredittrisiko er det lagt til grunn statistiske metoder for beregning av risikojustert kapital og kvalitative metoder kombinert med stresstester for de fleste øvrige typer risiko.

Figur 9 - Kapitalbehovet (pilar 2) fordelt på de ulike risikokategoriene for prognostisert 2018 (andel)

Figuren viser at kapitalbehovet ved utgangen av 2018 hovedsakelig er fordelt på risikokategoriene kredittrisiko, markedsrisiko og eierrisiko, hvorav konsentrasjonsrisiko

innenfor enkeltforetak og bransje, samt eierrisiko utgjør den største andelen.

Sammenligning av regulatorisk og beregnet pilar 2-krav

Sparebanken Telemarks kapitaldekningsmål skal sikre at banken har tilstrekkelig kapital til å oppfylle myndighetskrav i forhold til kapitaldekningsreglene, samt ivareta vernet av bankens eiere og långivere.

Totalt pilar 2-kapitalbehov er av banken vurdert til 257 mnok, tilsvarende 1,9 % av estimert beregningsgrunnlag per 31.12.2018.

Tabell 9 – Sammenligning regulatorisk og beregnet pilar 2-krav

Pilar 2-krav per 31.12.2018	Bankens beregning i ICAAP	Finanstilsynets beregning faktisk resultat	
	Morbank	Morbank	Forholdsmessig konsolidert
Totalt beregnet kapitalbehov Pilar 2	257	287	393
Risikovektet balanse	13 204	13 023	17 869
Pilar 2-krav	1,9 %	2,2 %	2,2 %

Finanstilsynet har med utgangspunkt i beregningsmetodikken, samt skjønsmessige vurderinger, vurdert et samlet pilar 2-krav på 2,2 % av beregningsgrunnlaget med ikraftreden 31. desember 2017. Faktisk kapitalbehov for 2018 basert på Finanstilsynets pilar 2-vedtak er 287 mnok for morbank og 393 mnok forholdsmessig konsolidert.

Kapitalmål og kapitalvurderinger

Resultater fra ICAAP prosessen gir føringer for risikotoleranse, kapitalbehov og de risikostrategier som vedtas av styret.

Gjennom ICAAP prosessen verifiseres det at:

- Banken har tilstrekkelig kapital til å tilfredsstillere regulatoriske krav og interne styringsmål til kjernekapitaldekning, kapitaldekning og kapitalbuffer.
- Banken har tilstrekkelige kapital og kapitalbuffer til å gjennomføre planlagt budsjett og strategiske tiltak uten at soliditetsmålet er truet.
- Banken i bunnen av en alvorlig, men realistisk nedgangskonjunktur har en soliditet som ligger over regulatoriske minstekrav og det kan med stor grad av sannsynlighet gjennomføres tiltak for å bringe soliditeten tilbake til styringsmålene.

Høsten 2017 mottok banken Finanstilsynets pilar 2-krav på 2,2 %. Som en følge av dette kravet oppjusterte banken sine soliditetskrav. Bankens interne minimumskrav til ren kjernekapitaldekning er satt til minimum 16,0 %, kjernekapitaldekning 17,0 % og kapitaldekning 19,0 %. Bankens interne fastsatte soliditetskrav inkluderer managementbuffer på 0,8 %-poeng. Banken har mål om uvektet kjernekapitalandel (LR) på 7,0 %.

Ved utgangen av 2018 hadde banken en ren kjernekapitaldekning på 16,5 %, kjernekapitaldekning på 17,4 % og kapitaldekning på 19,3 %.

Banken er tilfredsstillende kapitalisert ut i fra den risiko som banken faktisk er eksponert mot og som det er avsatt kapital for under pilar 2, og i forhold til regulatoriske krav.

Skjema for offentliggjøring av de viktigste avtalevilkårene for kapitalinstrumenter

1	Utsteder	Sparebanken Telemark	Sparebanken Telemark	Sparebanken Telemark	Sparebanken Telemark
2	Entydig identifikasjonskode (f.eks CUSIP, ISIN eller Bloombergs identifikasjonskode for rettede emisjoner)	NO0010777592	NO0010802598	NO0010823412	NO0010802606
3	Gjeldende lovgivning for instrumentet	Finansforetaksloven og Beregningsforskriften	Finansforetaksloven og Beregningsforskriften	Finansforetaksloven og Beregningsforskriften	Finansforetaksloven og Beregningsforskriften
	Behandling etter kapitalregelverket				
4	Regler som gjelder i overgangsperioden	Tilleggskapital	Tilleggskapital	Tilleggskapital	Annen godkjent kjernekapital
5	Regler som gjelder etter overgangsperioden	Tilleggskapital	Tilleggskapital	Tilleggskapital	Annen godkjent kjernekapital
6	Medregning på selskaps- eller (del)konsolidert nivå, selskaps- og (del)konsolidert nivå	Selskapsnivå	Selskapsnivå	Selskapsnivå	Selskapsnivå
7	Instrumenttype (typer skal spesifiseres for hver jurisdiksjon)	Ansvarlig lånekapital	Ansvarlig lånekapital	Ansvarlig lånekapital	Fondsobligasjonskapital
8	Beløp som inngår i ansvarlig kapital (i millioner NOK fra seneste rapporteringsdato)	150 millioner kroner	50 millioner kroner	50 millioner kroner	100 millioner kroner
9	Instrumentets nominelle verdi	150 millioner kroner	50 millioner kroner	50 millioner kroner	100 millioner kroner
9a	Emisjonskurs	100	100	100	100
9b	Innløsningskurs	100 % pålydende	100 % pålydende	100 % pålydende	100 % pålydende
10	Regnskapsmessig klassifisering	Gjeld - amortisert kost	Gjeld - amortisert kost	Gjeld - amortisert kost	Gjeld - amortisert kost
11	Opprinnelig utstedelsesdato	10.11.2016	23.08.2017	01.06.2018	23.08.2017
12	Evigvarende eller tidsbegrenset	Tidsbegrenset	Tidsbegrenset	Tidsbegrenset	Evigvarende
13	Opprinnelig forfallsdato	10.11.2026	23.08.2027	01.06.2028	Ingen forfallsdato
14	Innløsningsrett for utsteder forutsatt samtykke fra Finanstilsynet	Ja	Ja	Ja	Ja
15	Dato for innløsningsrett, eventuell betinget innløsningsrett og innløsningsbeløp	10.11.2021	23.08.2022	01.06.2023	23.08.2022
16	Datoer for eventuell etterfølgende innløsningsrett	10. februar, 10. mai, 10. august og 10. november hvert år	23. februar, 23. mai, 23. august og 23. november hvert år	1.mars, 1.juni, 1.september og 1. desember hvert år	23. februar, 23. mai, 23. august og 23. november hvert år
	Renter/utbytte				
17	Fast eller flytende rente/utbytte	Flytende	Flytende	Flytende	Flytende
18	Rentesats og eventuell tilknyttet referanserate	3M Nibor + 2,25 prosentpoeng	3M Nibor + 1,45 prosentpoeng	3M Nibor + 1,40 prosentpoeng	3M Nibor + 3,25 prosentpoeng
19	Vilkår om at det ikke kan betales utbytte hvis det ikke er betalt rente på instrumentet ("dividend stopper")	Nei	N/A	N/A	N/A
20a	Full fleksibilitet, delvis fleksibilitet eller pliktig (med hensyn til tidspunkt)	Pliktig	Pliktig	Pliktig	Pliktig
20b	Full fleksibilitet, delvis fleksibilitet eller pliktig (med hensyn til beløp)	Pliktig	Pliktig	Pliktig	Pliktig
21	Vilkår om renteøkning eller annet incitament til innfrielse	Nei	Nei	Nei	Nei
22	Ikke-kumulativ eller kumulativ	Ikke kumulativ	Ikke kumulativ	Ikke kumulativ	Ikke kumulativ

	Konvertering/nedskrivning				
23	Konvertibel eller ikke konvertibel	Ikke konvertibel	Ikke konvertibel	Ikke konvertibel	Ikke konvertibel
24	Hvis konvertibel, nivå(er) som utløser konvertering	N/A	N/A	N/A	N/A
25	Hvis konvertibel, hel eller delvis	N/A	N/A	N/A	N/A
26	Hvis konvertibel, konverteringskurs	N/A	N/A	N/A	N/A
27	Hvis konvertibel, pliktig eller valgfri	N/A	N/A	N/A	N/A
28	Hvis konvertibel, oppgi instrumenttypen det konverteres til	N/A	N/A	N/A	N/A
29	Hvis konvertibel, oppgi utsteder av instrumentene det konverteres til	N/A	N/A	N/A	N/A
30	Vilkår om nedskrivning	Ja	Ja	Ja	Ja
31	Hvis nedskrivning, nivå som utløser nedskrivning	Finansforetaksloven §21-6, Beregningsforskriften §16 nr. 4	Finansforetaksloven §21-6, Beregningsforskriften §16 nr. 4	Finansforetaksloven §21-6, Beregningsforskriften §16 nr. 4	Finansforetaksloven §21-6, Beregningsforskriften §15
32	Hvis nedskrivning, hel eller delvis				
33	Hvis nedskrivning, med endelig virkning eller midlertidig				
34	Hvis midlertidig nedskrivning, beskrivelse av oppskrivningsmekanismen				
35	Prioritetsrekkefølge ved avvikling (oppgi instrumenttypen som har nærmeste bedre prioritet)	All annen gjeld og innskudd	All annen gjeld og innskudd	All annen gjeld og innskudd	Ansvarlig lånekapital
36	Vilkår som gjør at instrumentet ikke kan medregnes etter overgangsperioden	Nei	N/A	N/A	N/A
37	Hvis ja, spesifiser hvilke vilkår som ikke oppfyller nye krav				
Sett N/A hvis spørsmålet ikke er relevant					

Skjema for offentliggjøring av sammensetningen av ansvarlig kapital tall i tusen kroner

Ren kjernekapital: Instrumenter og opptjent kapital		(A) Beløp på datoen for offentliggjøring	(B) Referanser til artikler i forordningen (CRR)	(C) Beløp omfattet av overgangsregler
1	Kapitalinstrumenter og tilhørende overkursfond	1 188 360	26 (1), 27, 28 og 29	
	herav: instrumenttype 1			
	herav: instrumenttype 2			
	herav: instrumenttype 3			
2	Opptjent egenkapital i form av tidligere års tilbakeholdte resultater	1 517 696	26 (1) (c)	
3	Akkumulerte andre inntekter og kostnader og andre fond o.l.	17 875	26 (1) (d) og (e)	
3a	Avsetning for generell bankrisiko		26 (1) (f)	
4	Rene kjernekapitalinstrumenter omfattet av overgangsbestemmelser			
	Statlige innskudd av ren kjernekapital omfattet av overgangsbestemmelser			
5	Minoritetsinteresser		84	
5a	Revidert delårsoverskudd fratrukket påregnelig skatt mv. og utbytte	216 091	26 (2)	
6	Ren kjernekapital før regulatoriske justeringer	2 940 022	Sum rad 1 t.o.m. 5a	
Ren kjernekapital: Regulatoriske justeringer				
7	Verdjusteringer som følge av kravene om forsvarlig verdsettelse (negativt beløp)	-986	34 og 105	
8	Immaterielle eiendeler redusert med utsatt skatt (negativt beløp)		36 (1) (b) og 37	
9	Tomt felt i EØS			
10	Utsatt skattefordel som ikke skyldes midlertidige forskjeller redusert med utsatt skatt som kan motregnes (negativt beløp)		36 (1) (c) og 38	
11	Verdiendringer på sikringsinstrumenter ved kontantstrømsikring		33 (1) (a)	
12	Positive verdier av justert forventet tap etter kapitalkravsforskriften § 15-7 (tas inn som negativt beløp)		36 (1) (d), 40 og 159	
13	Økning i egenkapitalen knyttet til fremtidig inntekt grunnet verdipapiriserte eiendeler (negativt beløp)		32 (1)	
14	Gevinster eller tap på gjeld målt til virkelig verdi som skyldes endringer i egen kredittverdighet		33 (1) (b) og (c)	
15	Overfinansiering av pensjonsforpliktelser (negativt beløp)		36 (1) (e) og 41	
16	Direkte, indirekte og syntetiske beholdninger av egne rene kjernekapitalinstrumenter (negativt beløp)		36 (1) (f) og 42	

Ren kjernekapital: Instrumenter og opptjent kapital		(A) Beløp på datoen for offentliggjøring	(B) Referanser til artikler i forordningen (CRR)	(C) Beløp omfattet av overgangsregler
17	Beholdning av ren kjernekapital i annet selskap i finansiell sektor som har en gjensidig investering av ansvarlig kapital (negativt beløp)		36 (1) (g) og 44	
18	Direkte, indirekte og syntetiske beholdninger av ren kjernekapital i andre selskaper i finansiell sektor der institusjonen ikke har en vesentlig investering. Beløp som overstiger grensen på 10 %, regnet etter fradrag som er tillatt for korte posisjoner (negativt beløp)	-566 502	36 (1) (h), 43, 45, 46, 49 (2), 79, 469 (1) (a), 472 (10) og 478 (1)	
19	Direkte, indirekte og syntetiske beholdninger av ren kjernekapital i andre selskaper i finansiell sektor der institusjonen har vesentlige investeringer som samlet overstiger grensen på 10 %. Beløp regnet etter fradrag som er tillatt for korte posisjoner (negativt beløp)		36 (1) (i), 43, 45, 47, 48 (1) (b), 49 (1) til (3) og 79	
20	Tomt felt i EØS			
20a	Poster som alternativt kan få 1250 % risikovekt (negativt beløp),		36 (1) (k)	
20b	herav: kvalifiserte eiendeler i selskap utenfor finansiell sektor (negativt beløp)		36 (1) (k) (i) og 89 til 91	
20c	herav: verdipapiriseringsposisjoner (negativt beløp)		36 (1) (k) (ii), 243 (1) (b), 244 (1) (b) og 258	
20d	herav: motpartsrisiko for transaksjoner som ikke er avsluttet (negativt beløp)		36 (1) (k) (iii) og 379 (3)	
21	Utsatt skattefordel som skyldes midlertidige forskjeller og som overstiger unntaksgrensen på 10 %, redusert med utsatt skatt som kan motregnes (negativt beløp)		36 (1) (c), 38 og 48 (1) (a)	
22	Beløp som overstiger unntaksgrensen på 17,65 % (negativt beløp)		48 (1)	
23	herav: direkte, indirekte og syntetiske beholdninger av ren kjernekapital i andre selskaper i finansiell sektor der institusjonen har en vesentlig investering (negativt beløp)		36 (1) (i) og 48 (1) (b)	
24	Tomt felt i EØS			
25	herav: utsatt skattefordel som skyldes midlertidige forskjeller (negativt beløp)		36 (1) (c), 38 og 48 (1) (a)	
25a	Akkumulert underskudd i inneværende regnskapsår (negativt beløp)		36 (1) (a)	
25b	Påregnelig skatt relatert til rene kjernekapitalposter (negativt beløp)		36 (1) (l)	
26	Justeringer i ren kjernekapital som følge av overgangsbestemmelser		Sum 26a og 26b	
26a	Overgangsbestemmelser for regulatoriske filtre relaterte til urealiserte gevinster og tap			
	herav: filter for urealisert tap 1			
	herav: filter for urealisert tap 2			
	herav: filter for urealisert gevinst 1 (negativt beløp)		468	
	herav: filter for urealisert gevinst 2 (negativt beløp)		468	

Ren kjernekapital: Instrumenter og opptjent kapital		(A) Beløp på datoen for offentliggjøring	(B) Referanser til artikler i forordningen (CRR)	(C) Beløp omfattet av overgangsregler
26b	Beløp som skal trekkes fra eller legges til ren kjernekapital som følge av overgangsbestemmelser for andre filtre og fradrag			
	herav: ...			
27	Overskytende fradrag i annen godkjent kjernekapital (negativt beløp)		36 (1) (j)	
28	Sum regulatoriske justeringer i ren kjernekapital	-567 488	Sum rad 7 t.o.m. 20a, 21, 22, 25a, 25b, 26 og 27	
29	Ren kjernekapital	2 372 534	Rad 6 pluss rad 28 hvis beløpet i rad 28 er negativt, ellers minus	
Annen godkjent kjernekapital: Instrumenter				
30	Kapitalinstrumenter og tilhørende overkursfond	100 000	51 og 52	
31	herav: klassifisert som egenkapital etter gjeldende regnskapsstandard			
32	herav: klassifisert som gjeld etter gjeldende regnskapsstandard			
33	Fondsobligasjonskapital omfattet av overgangsbestemmelser		486 (3) og (5)	
	Statlige innskudd av fondsobligasjonskapital omfattet av overgangsbestemmelser			
34	Fondsobligasjonskapital utstedt av datterselskaper til tredjeparter som kan medregnes i annen godkjent kjernekapital		85 og 86	
35	herav: instrumenter omfattet av overgangsbestemmelser			
36	Annen godkjent kjernekapital før regulatoriske justeringer	100 000	Sum rad 30, 33 og 34	
Annen godkjent kjernekapital: Regulatoriske justeringer				
37	Direkte, indirekte og syntetiske beholdninger av egen fondsobligasjonskapital (negativt beløp)		52 (1) (b), 56 (a) og 57	
38	Beholdning av annen godkjent kjernekapital i annet selskap i finansiell sektor som har en gjensidig investering av ansvarlig kapital (negativt beløp)		56 (b) og 58	
39	Direkte, indirekte og syntetiske beholdninger av fondsobligasjonskapital i andre selskaper i finansiell sektor der institusjonen ikke har en vesentlig investering. Beløp som overstiger grensen på 10 %, regnet etter fradrag som er tillatt for korte posisjoner (negativt beløp)	-3 282	56 (c), 59, 60 og 79	
40	Direkte, indirekte og syntetiske beholdninger av fondsobligasjonskapital i andre selskaper i finansiell sektor der institusjonen har en vesentlig investering. Beløp regnet etter fradrag som er tillatt for korte posisjoner (negativt beløp)		56 (d), 59 og 79	
41	Justeringer i annen godkjent kjernekapital som følge av overgangsbestemmelser		Sum rad 41a, 41b og 41c	
41a	Frdrag som skal gjøres i annen godkjent kjernekapital, i stedet for ren kjernekapital, som følge av overgangsbestemmelser (negativt beløp)		469 (1) (b) og 472 (10) (a)	
	herav: spesifiser de enkelte postene linje for linje			
41b	Frdrag som skal gjøres i annen godkjent kjernekapital, i stedet for tilleggskapital, som følge av overgangsbestemmelser (negativt beløp)			
	herav: spesifiser de enkelte postene linje for linje			

Ren kjernekapital: Instrumenter og opptjent kapital		(A) Beløp på datoen for offentliggjøring	(B) Referanser til artikler i forordningen (CRR)	(C) Beløp omfattet av overgangsregler
41c	Beløp som skal trekkes fra eller legges til annen godkjent kjernekapital som følge av overgangsbestemmelser for andre filtre og fradrag			
	herav: filter for urealisert tap			
	herav: filter for urealisert gevinst (negativt beløp)			
	herav: ...			
42	Overskytende fradrag i tilleggskapital (negativt beløp)		56 (e)	
43	Sum regulatoriske justeringer i annen godkjent kjernekapital	-3 282	Sum rad 37 t.o.m. 41 og rad 42	
44	Annen godkjent kjernekapital	96 718	Rad 36 pluss rad 43. Gir fradrag fordi beløpet i rad 43 er negativt	
45	Kjernekapital	2 469 252	Sum rad 29 og rad 44	
Tilleggskapital: Instrumenter og avsetninger				
46	Kapitalinstrumenter og tilhørende overkursfond	250 549	62 og 63	
47	Tilleggskapital omfattet av overgangsbestemmelser		486 (4) og (5)	
	Statlige innskudd av tilleggskapital omfattet av overgangsbestemmelser			
48	Ansvarlig lånekapital utstedt av datterselskaper til tredjeparter som kan medregnes i tilleggskapitalen		87 og 88	
49	herav: instrumenter omfattet av overgangsbestemmelser			
50	Tallverdien av negative verdier av justert forventet tap		62 (c) og (d)	
51	Tilleggskapital før regulatoriske justeringer	250 549	Sum rad 46 t.o.m. 48 og rad 50	
Tilleggskapital: Regulatoriske justeringer				
52	Direkte, indirekte og syntetiske beholdninger av egen ansvarlig lånekapital (negativt beløp)		63 (b) (i), 66 (a) og 67	
53	Beholdning av tilleggskapital i annet selskap i finansiell sektor som har en gjensidig investering av ansvarlig kapital (negativt beløp)		66 (b) og 68	
54	Direkte, indirekte og syntetiske beholdninger av ansvarlig lånekapital i andre selskaper i finansiell sektor der institusjonen ikke har en vesentlig investering. Beløp som overstiger grensen på 10 %, regnet etter fradrag som er tillatt for korte posisjoner (negativt beløp)	-6 054	66 (c), 69, 70 og 79	
54a	herav: nye beholdninger som ikke omfattes av overgangsbestemmelser			
54b	herav: beholdninger fra før 1. januar 2013 omfattet av overgangsbestemmelser			
55	Direkte, indirekte og syntetiske beholdninger av ansvarlig lånekapital i andre selskaper i finansiell sektor der institusjonen har en vesentlig investering. Beløp regnet etter fradrag som er tillatt for korte posisjoner (negativt beløp)		66 (d), 69 og 79	
56	Justeringer i tilleggskapital som følge av overgangsbestemmelser (negativt beløp)		Sum rad 56a, 56b og 56c	
56a	Fradrag som skal gjøres i tilleggskapital, i stedet for ren kjernekapital, som følge av overgangsbestemmelser (negativt beløp)		469 (1) (b) og 472 (10) (a)	
	herav: spesifiser de enkelte postene linje for linje			

Ren kjernekapital: Instrumenter og opptjent kapital		(A) Beløp på datoen for offentliggjøring	(B) Referanser til artikler i forordningen (CRR)	(C) Beløp omfattet av overgangsregler
56b	Fradrag som skal gjøres i tilleggskapital, i stedet for annen godkjent kjernekapital, som følge av overgangsbestemmelser (negativt beløp)			
	herav: spesifiser de enkelte postene linje for linje			
56c	Beløp som skal trekkes fra eller legges til tilleggskapitalen som følge av overgangsbestemmelser for filtre og andre fradrag		468	
	herav: filter for urealisert tap			
	herav: filter for urealisert gevinst		468	
	herav:...			
57	Sum regulatoriske justeringer i tilleggskapital	-6 054	Sum rad 52 t.o.m. 54, rad 55 og 56	
58	Tilleggskapital	244 495	Rad 51 pluss rad 57 hvis beløpet i rad 57 er negativt, ellers minus	
59	Ansvarlig kapital	2 713 747	Sum rad 45 og rad 58	
59a	Økning i beregningsgrunnlaget som følge av overgangsbestemmelser		472 (10) (b)	0
	herav: beløp som ikke er trukket fra ren kjernekapital		469 (1) (b)	
	herav: beløp som ikke er trukket fra annen godkjent kjernekapital			
	herav: beløp som ikke er trukket fra tilleggskapital			
60	Beregningsgrunnlag	13 023 135		
Kapitaldekning og buffere				
61	Ren kjernekapitaldekning	18,2 %	92 (2) (a)	
62	Kjernekapitaldekning	19,0 %	92 (2) (b)	
63	Kapitaldekning	20,8 %	92 (2) (c)	
64	Kombinert bufferkrav som prosent av beregningsgrunnlaget	7,5 %	CRD 128, 129, 130, 131 og 133	
65	herav: bevaringsbuffer	2,5 %		
66	herav: motsyklisk buffer	2,0 %		
67	herav: systemrisikobuffer	3,0 %		
67a	herav: buffer for andre systemviktige institusjoner (O-SII-buffer)		CRD 131	
68	Ren kjernekapital tilgjengelig for oppfyllelse av bufferkrav	10,7 %	CRD 128	
69	Ikke relevant etter EØS-regler			
70	Ikke relevant etter EØS-regler			
71	Ikke relevant etter EØS-regler			
Kapitaldekning og buffere				
72	Beholdninger av ansvarlig kapital i andre selskaper i finansiell sektor der institusjonen har en ikke vesentlig investering, som samlet er under grensen på 10 %. Beløp regnet etter fradrag som er tillatt for korte posisjoner.	293 904	36 (1) (h), 45, 46, 472 (10), 56 (c), 59, 60, 66 (c), 69 og 70	
73	Beholdninger av ren kjernekapital i andre selskaper i finansiell sektor der institusjonen har en vesentlig investering, som samlet er under grensen på 10 %. Beløp regnet etter fradrag som er tillatt for korte posisjoner.		36 (1) (i), 45 og 48	
74	Tomt felt i EØS			

Ren kjernekapital: Instrumenter og opptjent kapital		(A) Beløp på datoen for offentliggjøring	(B) Referanser til artikler i forordningen (CRR)	(C) Beløp omfattet av overgangsregler
75	Utsatt skattefordel som skyldes midlertidige forskjeller redusert med utsatt skatt som kan motregnes, som er under grensen på 10 %.		36 (1) (c), 38 og 48	
Grenser for medregning av avsetninger i tilleggskapitalen				
76	Generelle kredittrisikoreserver		62	
77	Grense for medregning av generelle kredittrisikoreserver i tilleggskapitalen		62	
78	Tallverdien av negative verdier av justert forventet tap		62	
79	Grense for medregning i tilleggskapitalen av overskytende regnskapsmessige nedskrivninger		62	
Kapitalinstrumenter omfattet av overgangsbestemmelser				
80	Grense for medregning av rene kjernekapitalinstrumenter omfattet av overgangsbestemmelser		484 (3) og 486 (2) og (5)	
81	Overskytende ren kjernekapital omfattet av overgangsbestemmelser		484 (3) og 486 (2) og (5)	
82	Grense for medregning av fondsobligasjonskapital omfattet av overgangsbestemmelser		484 (4) og 486 (3) og (5)	
83	Overskytende fondsobligasjonskapital omfattet av overgangsbestemmelser		484 (4) og 486 (3) og (5)	
84	Grense for medregning av ansvarlig lånekapital omfattet av overgangsbestemmelser		484 (5) og 486 (4) og (5)	
85	Overskytende ansvarlig lånekapital omfattet av overgangsbestemmelser		484 (5) og 486 (4) og (5)	

Banken for Telemark og telemarkinger

Organisasjonsnummer: 937 891 334
Telefon: 915 02610

post@sb1telemark.no
sb1telemark.no

Postboks 188, 3901 Porsgrunn

Storgata 117, 3921 Porsgrunn